

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА**

Факультет геології, географії, рекреації і туризму

***Кафедра соціально-економічної географії і регіонаознавства
імені Костянтина Нємця***

До захисту допустити

Завідувач кафедри _____ Людмила НЄМЕЦЬ

«_____» _____ 2025 р.

**ІННОВАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ
ЛІТЕРАТУРНОГО ТУРИЗМУ)**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Виконав: студент 4 курсу, групи ГР-41
спеціальності **106 «Географія»**
ОПП «Географія рекреації та туризму»
Загаєвська Дар'я Дмитрівна

Науковий керівник:

к. геогр. н., доцент Кравченко Катерина Олександрівна

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою

Голова ЕК Тарас ПОГРЕБСЬКИЙ

Секретар ЕК Олена ПЕДЬ

«_____» _____ 2025 р.

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНОВАЦІЙНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ	5
1.1. Поняття, термінологія та види інноваційного туризму	5
1.2. Методи дослідження інноваційного туризму	11
РОЗДІЛ 2. ЛІТЕРАТУРНИЙ ТУРИЗМ У СВІТІ	13
2.1. Особливості та роль літературного туризму в різних країнах світу	13
2.2. Відомі бібліотеки та книжкові магазини в різних країнах світу	19
2.3. Літературні фестивалі та екскурсії в різних країнах світу	23
2.4. Популярні DESTИНАЦІЇ літературного туризму	28
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ ТА ЛІТЕРАТУРНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ	34
3.1. Особливості інновацій у туризмі та літературного туризму в Україні	34
3.2. Відомі бібліотеки та книжкові магазини України як DESTИНАЦІЇ літературного туризму	37
3.3. Літературні фестивалі України	43
3.4. Екскурсії у літературі музеї та по місцях з творів	47
РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІТЕРАТУРНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	51
4.1. Перспективи та розвиток інноваційних видів туризму та літературного туризму в Україні та Світі	51
4.2 . Вплив війни на видавничу справу та літературний туризм	54
4.3. Проблеми та перспективи розвитку літературного туризму в Україні. SWOT-аналіз	57
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Інновації – це невід’ємна частина будь якого процесу, діяльності, що створена для його покращення. Інновації застосовуються повсюдно, зокрема – і у туризмі також. Щоб зробити туристичні послуги зручнішими, цікавішими, звернути увагу суспільства та вступити у конкуренцію з іншими. Інноваційні види туризму – це один із прикладів застосування інновацій у туризмі шляхом введення нових тем для туризму, нової мети. Розглянемо інноваційні види туризму на прикладі літературного туризму.

Актуальність розвитку інноваційних видів туризму полягає у впровадженні нових ідей для залучення нової аудиторії та виводу туризму в Україні на новий рівень. Літературний туризм, як один з видів інноваційного туризму є актуальним та цікавим багатьом завдяки широкому колу аудиторії літературоманів та новій хвилі популярності читання.

Отже, *метою роботи* є визначення потенціалу та переваг розвитку літературного туризму в Україні. При виконанні роботи було поставлено наступні завдання:

- проаналізувати поняттєво-термінологічний апарат дослідження інноваційних видів туризму, зокрема - літературного туризму;
- розглянути попередні дослідження присвячені інновацій у туризмі, інноваційних видів туризму, літ-туризму та історичні відомості про літературний туризм;
- визначити сучасний стан літературного туризму та розглянути дестинації для літературного туризму в Україні та світі;
- визначити переваги, недоліки, загрози та потенціал розвитку інноваційного туризму в Україні;
- розглянути базу для впровадження літературного туризму в Україні;

Об’єктом дослідження виступає літературний туризм, а **предметом** особливості розвитку літературного туризму в Україні.

При написанні дипломної роботи було використано наступні методи наукового пізнання: синтезу, аналізу, дедукції, індукції, порівняльно-географічний, математико-статистичний та графічний методи.

Серед інформаційних джерел було використано друковані видання, відомості з книг, офіційні сайти, статті та збірки за темою дослідження.

Дипломна робота складається з чотирьох розділів, викладених на 72 сторінках комп'ютерного тексту, містить 6 таблиць, 4 схеми, 41 зображень та 1 графік.

Перелік використаних джерел містить 97 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ІНОВАЦІЙНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Поняття, термінологія та види інноваційного туризму

Туризм це одна з найбільш перспективних та прибуткових галузей світової економіки. Туризм завжди існував у житті людства. Раніше це були мандрівки, що мали на меті пошук нових більш сприятливих для життя територій. Зараз же, з розвитком людства, мета трішки видозмінилась, але сам туризм залишився. У світі розвинулись транспортні системи, що дало змогу людству легше пересуватись країнами, розвиток економіки та зміна пріоритетів у неї.

Туристична діяльність впливає на розвиток країни, сприяє створенню нових робочих місць, являє собою одне з важливих джерел коштів до бюджету та сприяє розвитку міжнародних зв'язків.

Туризм – це галузь економіки, що об'єднує у собі не тільки (прямо чи опосередковано) більшість супутніх галузей господарства, таких як торгівлю, транспорт, будівництво, культуру, мистецтво громадське харчування, сільське господарство, спорт тощо, а ще й надає стимул для їх розвитку [1].

Через активне впровадження інновацій сучасні туристичні компанії дедалі більше змушені вдосконалювати свої послуги, це підвищує їх конкурентоспроможність. Такий підхід дозволяє їм адаптуватися до викликів ринку, долати кризові періоди. Інновації зачіпають не тільки самих туроператорів, а й пов'язані з ними елементи інфраструктури. Саме тому аналіз інноваційної динаміки у туристичній сфері сьогодні є надзвичайно важливим як для науковців, так і для практиків [2].

Підприємства туристичної сфери в умовах постійного зростання конкурентного тиску все більш активніше застосовують інноваційні підходи як важливий інструмент стратегічного розвитку. Сам термін "інновація", що означає в перекладі «впровадження нового», вперше почав

широко використовуватись у науковому контексті завдяки австрійському економісту Йозефу Шумпетеру [3]. Ефективність поширення інновацій значною мірою залежить від взаємодії нововведень із конкретними соціально-економічними умовами, де вагоме значення мають наявні конкурентні технології, а важливою умовою розповсюдження будь-якої інновації є її взаємодія з відповідним соціально-економічним середовищем, у якому важливу роль відіграють конкуруючі технології. У своїй теорії інновацій Шумпетер описує та розглядає такий термін, як дифузія нововведень - поширення ідей від новаторів до імітаторів, які прагнуть повторити успіх і отримати економічні вигоди шляхом впровадження вже затверджених рішень [97].

Дифузія інновацій — це поступовий процес передачі нових ідей або технологій завдяки різним засобам комунікації між учасниками певних соціальних груп у конкретний проміжок часу. До інновацій можна віднести як матеріальні об'єкти, так і нематеріальні концепції, що є новими та що ще не використовувались в контексті діяльності конкретного підприємства чи особи. Тобто, дифузія означає розширення сфери використання нововведень, які вже довели свою ефективність, у нових регіонах або організаціях. Цей процес сприяє збільшенню числа користувачів і виробників інновації, а також трансформує їхній підхід до її застосування [97].

Дослідженню інновацій в туристичній індустрії присвячені наукові праці закордонних та вітчизняних вчених: Ван Арк. [4], Бросман Л. [5], Хертог П. [6], Річардс Ф. [7], Давидова О.Г. [8], Новіков В. [9], Гарбера О.[10], Маклашина Л. [11] та інші.

Таблиця 1.1.

**Визначення «інновацій у туризмі» за різними авторами
(побудовано автором за даними [2])**

Ван Арк [4].	«Інновації в туризмі» - це впровадження нових або значно вдосконалених продуктів, послуг, методів обслуговування або організаційних процесів, що спрямовані на підвищення ефективності
--------------	--

	та конкурентоспроможності підприємств. Такі інновації можуть включати технологічні нововведення, нові форми взаємодії з клієнтами, а також зміну бізнес-моделей, які дозволяють компаніям краще реагувати на потреби ринку та клієнтів
Бросман Л. [5].	«Інновації в туризмі» - це процес впровадження нових концепцій послуг, комунікаційних каналів з клієнтами та систем надання послуг, що дозволяють підприємствам ефективніше реагувати на мінливі потреби ринку. Інновації охоплюють як технологічні, так і організаційні аспекти, сприяючи підвищенню конкурентоспроможності компаній і покращенню якості обслуговування клієнтів. Важливим є здатність адаптуватися до нових умов ринку, впроваджуючи творчі рішення
Хертог П. [6].	Інновації у сфері послуг, включаючи туризм, це багатовимірний процес, що охоплює чотири основні аспекти: нові концепції послуг, нові інтерфейси клієнтів, системи доставки та використання технологій. Ці інновації можуть включати нові способи вирішення проблем клієнтів, покращення взаємодії з ними або створення ефективніших методів надання послуг. Важливим є також залучення технологічних рішень для підвищення ефективності та конкурентоспроможності компаній
Річардс Ф. [7].	Інновації в туризмі це ключовий фактор розвитку, акцентуючи увагу на креативному туризмі. Він визначає інновації як процес впровадження нових підходів до залучення туристів, що поєднує творчість і досвід, пропонуючи унікальні культурні продукти. Його підхід зосереджений на створенні умов для туристів, де вони можуть активно брати участь у процесах, таких як мистецтво або ремесла, тим самим підвищуючи цінність туристичних пропозицій
Давидова О. [8].	Іновації у туризмі це результат застосування новинки у туристичній індустрії з підвищенням її ефективності та отримання, передусім, комерційного ефекту, що має забезпечити стійке функціонування та розвиток галузі.
Новіков В. [9].	Інновації у туризмі це результат дій, спрямований на створення нового або зміну наявного туристичного продукту, освоєння нових ринків, використання передових інформаційних та телекомунікаційних технологій, вдосконалення надання туристичних, транспортних та готельних послуг, створення стратегічних альянсів для здійснення туристичного бізнесу, впровадження сучасних форм організаційно-управлінської діяльності туристичних підприємств.
Гарбера О. [10].	Нововведення, які супроводжуються: відновленням і розвитком духовних та фізичних сил туристів; якісно новими змінами у сфері туризму підвищенням ефективності функціонування інфраструктури туризму; підвищенням ефективності управління стійким функціонуванням і розвитком туристичної сфери в країні; підвищенням ефективності процесів формування, позиціонування та споживання туристичних послуг; прогресивними змінами факторів виробництва (наприклад, скорочення терміну транспортування через впровадження нових швидкісних видів транспорту, покращення умов праці працівників туристичної індустрії, впровадження нових прогресивних методів (механізмів) перетворення факторів виробництва в послуги та ін.); підвищенням її іміджу і конкурентоздатності підприємств.

Маклашина Л. [11].	Розроблення, створення нових туристичних маршрутів та ін. із застосуванням досягнень науки, техніки, ІТ-технологій, а також передового досвіду і маркетингу, впровадження яких дозволить підвищити рівень зайнятості населення, забезпечити зростання його доходів, прискорити соціально-економічний розвиток і поліпшити туристичний імідж країни та регіонів.
--------------------	---

Проаналізувавши різні підходи до визначення інновацій у туризмі можна побачити як спільні риси (такі як орієнтація на ефективність, впровадження технологій, адаптацію до ринку та підвищення якості взаємодії з клієнтами), так й відмінності у формулюваннях. Бросман та Річардс, наприклад, акцентують увагу у визначеннях на клієнтоорієнтованість та креативність, коли як Новіков та Маклашина зосередженні більш на технологічному розвитку та соціально-економічних ефектах.

В реалізації інноваційної політики та управління інноваційною діяльністю важливим моментом є розвиток інноваційної інфраструктури. Для успішної реалізації інноваційних заходів та інноваційної діяльності повинен бути присутнім розвиток інноваційної інфраструктури.

Інноваційна інфраструктура – це комплекс різноманітних підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, які надають послуги необхідні для підтримки інноваційної діяльності. Це можуть бути як фінансові, консалтингові, маркетингові, юридичні та освітні послуги, так й інші види підтримки, що будуть забезпечувати розвиток нових ідей і технологій [12].

Також варто зазначити, що на впровадження інновацій в туризмі вплив мають економічна ситуація в країні, соціальний стан населення, національне законодавство, міжурядові та міжнародні угоди. Тому мотиви і причини появи інновацій в туристської діяльності в кожній країні різні. Виділимо декілька характерних рис:

Рис. 1.1. Мотиви і причини появи інновацій в туристській діяльності (побудовано автором за даними [13].)

Інновації у сфері послуг, або, сервісні інновації, можна охарактеризувати як впровадження нових концепцій обслуговування, сучасних каналів взаємодії з клієнтами, оновлених систем розподілу та технологічних рішень, які зазвичай комплексно трансформують ринкову пропозицію послуг, змінюють функціонування компанії та потребують нових організаційних структур, технологій і людських ресурсів [5].

Дивлячись на запропоновану Й. Шумпетером класифікацію інновацій, побудуємо схему, що покаже класифікацію інновацій у туризмі за об'єктом застосування.

Рис. 1.2. Класифікація інновацій у туризмі за об'єктом застосування.
(побудовано автором за даними [14,15])

Як бачимо, зазначені на схемі види інновацій взаємопов'язані між собою, а ще перетікають одна в іншу. Іноді для розробки нових турів використовують нові знайдені туристичні ресурси, а іноді просто акцентують свою увагу на новій групі споживачів [15].

Впровадження саме нових та нестандартних видів туризму – це ще один приклад виробництва нового продукту. (але, дивлячись, що саме, може також відноситись до «Застосування нових матеріалів», або до «Освоєння нового ринку збуту», якщо тур призначено для окремої когорти населення). Інноваційні види туризму також можуть поділитись на різні категорії:

Рис. 1.3. Інноваційні види туризму
(побудовано автором за даними [16])

Розглянемо один із видів інноваційного туризму на прикладі літературного туризму. Літературний туризм – може вважатись різновидом культурного туризму, що зв'язаний з місцями та подіями які зустрічаються в літературних творах, або що пов'язані з життям авторів цих творів. Тому, можна зазначити, що головним чином тури цього виду туризму формуються на відвідування місцевостей, пов'язаних із літературною творчістю [17].

Можна сказати, що літературний туризм також є підвидом комбінованого туризму відповідно до наведеної класифікації, бо його також можна віднести як до хобі-туризму, подієвого туризму (якщо ми беремо літературні фестивалі), навчального туризму та шопінг туризму.

Останнім часом з'явилась низка досліджень, присвячених аналізу специфіки літературного туризму [54], проте спільність літератури і туризму, а також відносини, що існують між ними вивчені недостатньо [18].

В Україні вже доступні екскурсії по місцям з творів «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського, «Заповіт» Т. Шевченка, «Собор» О. Гончара, «Депеш Мод» С. Жадана. Та, окрім цього, присутня велика кількість книгарень, бібліотек, багато з яких мають досить цікавий вигляд та можуть розглядатись як об'єкт для літературного туризму, серед яких можна назвати Харківську державну наукову бібліотеку імені В. Г. Короленка, Центральну наукову бібліотеку імені В. Н. Каразіна. Та починаючи з нещодавнього часу поновились книжкові події та фестивалі, деякі з котрих проходять в Україні, а в інших Україна приймає участь на Світовому рівні.

1.2. Методи дослідження інноваційного туризму

При виконанні дипломної роботи були використані такі методи наукового пізнання як синтез, аналіз, дедукція, індукція, порівняння, порівняльно-географічний метод, порівняльно-історичний метод, статистичний метод, графічний метод.

Оперуючи методом аналізу було використано різні джерела інформації. Зокрема, була проведена обробка таких джерел інформації як: наукові періодичні видання (друковані та доступні через мережу Інтернет), статистичні дані та інформацію з сайтів державних служб, наукові книги, соціальні мережі видавництв та фестивалів.

Також при роботі з інформацією використовувався метод синтезу. Відповідно до цього методу всі аспекти досліджуваного питання були сполучені та розширені у певній чіткій системі.

Метод дедукції та індукції також є дуже важливими при проведенні наукових досліджень. Ці методи являють собою логічні прийоми, які

визначають обернені підходи до обробки наявної інформації. У випадку використанні методу індукції, обрана інформація досліджується з переходом від окремих фактів до загального. В той час використовуючи метод дедукції перехід здійснюється від дослідження загального до конкретного.

Метод порівняння, зокрема порівняльно-географічний та порівняльно-історичний дають змогу оцінити тенденцію розвитку інноваційних видів туризму та їх потенціал. За допомогою порівняльно-географічного було з'ясовано особливості розвитку літературного туризму в Україні. В той час порівняльно-історичний метод дозволив визначити історичний вплив на розвиток літературного туризму в Україні.

Статистичний метод був застосований для формування бази даних та опрацювання статистичної інформації, зібраної з офіційних джерел.

При представлені опрацьованих статистичних даних, які відображають структуру, динаміку, тощо був використовуватися графічний метод. Даний метод дозволив наочно відобразити отриманні результати.

Проаналізувавши та структурувавши отримані дані щодо сучасного стану туризму, літературного туризму, книговидавання в Україні було зроблено висновки щодо доцільності впровадження літературного туризму.

РОЗДІЛ 2 ЛІТЕРАТУРНИЙ ТУРИЗМ У СВІТІ

2.1 Особливості та роль літературного туризму в різних країнах світу

Літературний туризм - це будь-яка подорож, спрямована на відвідування місця, пов'язаного з письменником, його твором чи літературною подією. Подорож може мати тривалу або коротку часову тривалість і просторовий вимір: однак вона повинна бути викликана бажанням подорожувати туди, де жив письменник, або до місць, реальних чи уявних, зображених у їхніх творах [57].

Крім того, можна говорити про літературний туризм для подорожей не стільки для того, щоб повторити сліди автора чи зануритися в ландшафт, який надихнув його чи її тексти, скільки для відвідування міст, які набули самобутності книжкові міста чи центри, де проводяться літературні фестивалі: маленьке шотландське село Гей-он-Вай, наприклад, стало міжнародним місцем для книжок після того, як Річард Бут відкрив перший магазин букіністичних книг у 1961 році, нині є домом для численних книжкових магазинів [58].

Приклади літературного туризму існували ще в глибоку давнину. Є ті, хто відслідковує цю форму подорожі з 1300-х років, коли були здійснені перші паломництва до місць, пов'язаних із пам'яттю Франческо Петрарки та Лаури (жінки, яку любили та оспівали у *Rerum vulgarium fragmenta*) у Провансі, південній Франції [59].

Однак важливий розділ в започаткуванні літературного туризму стосується переважно періоду між кінцем 1700-х і першою половиною 1800-х років. У період розквіту Романтизму активізувалися мандрівки по місцях пов'язаних з письменниками та їхніми книгами. Мандрівники та інтелектуали великого туру, які рухалися через той історичний та культурний період, бажали відвідати місця, пов'язані з поезією та письменством: лорд Байрон, наприклад, під час свого перебування в Італії

відвідав Аркуа (де Петрарка провів останні роки свого життя), Равенну (пов'язане з пам'яттю Данте) і з Феррарою, містом Лудовіко Аріосто (автор *Orlando furioso*), Торквато Тассо, поет, який у другій половині 1500-х років написав «*Gerusalemme liberata*» і був ув'язнений у притулку Сант'Анни за свої ексцеси характеру «божевільного» поета. Камеру, в якій сидів Тассо, відвідували, крім Байрона, Персі Біші Шеллі, Семюель Роджерс і Стендаль, який також побував у Флоренції, щоб на власні очі побачити церкву Санта-Кроче, якій Уго Фосколо присвятив незабутні вірші в *Sepolcri*. Чотири десятиліття потому, у 1847 році, Гюстав Флобер разом зі своїм другом Максимом Дю Кампом відправився в Сен-Мало, щоб віддати шану могилі, яку Шатобріан (також відвідувач в'язниці Торквато Тассо у Феррарі) побудував для себе на невеликій могилі. острів перед нормандським містом [60].

Якщо письменники можуть створювати туристичні місця необхідно вивчати зв'язок між автором і місцем і вибирати уривки з їхніх творів, які розповідають історію цього конкретного місця. У цьому сенсі дослідження, що стосуються літературних мандрівників, пропонують попередню інформацію для побудови, на основі «літературності» місця, відповідних інструментів (таких як літературні путівники, друковані або в додатках, а також більш стислі публікації, такі як листівки та брошури) і літературні туристичні продукти та досвід, якими зможуть керувати туристичні оператори. Щоб з'явилися літературні туристичні продукти, література має поєднуватися з економікою, а наукові та академічні дослідження мають стати основою для кращого визначення змісту літературних продуктів, рекламних і комунікаційних стратегій. Деякі фундаментальні роздуми пов'язані з цим розвитком, і наслідки слід враховувати при визначенні літературного туризму [66].

Друга половина 20-го століття стала свідком народження оновлених рефлексій на тему літературного туризму та створення нових інструментів, які могли б стимулювати подорожі до місць письменників і писань. Так

різні видання по всьому світу почали публікувати статті-путівники, присвячені літературному туризму. Такі путівники з вже розробленими маршрутами дуже популяризували літературний туризм та надихнули на подорожі велику кількість зацікавлених туристів [58].

Виняткові путівники (серед них й «Homes and Hunts of the most eminent British poets», опублікований у 1847 році), почали писати й публікувати в кількох європейських країнах. Їхня кількість значно зросла з 2006-2008 рр., коли відновився імпульс літературного туризму, який в Італії також пов'язаний, наприклад, із народженням і відродженням літературних парків (Наприклад, Persi & Dai Pra') [61].

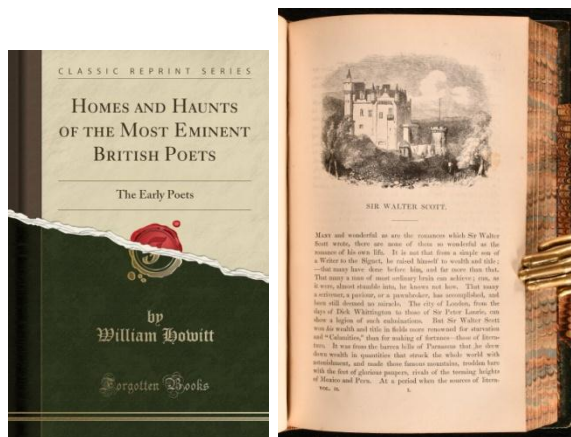

Рис.2.1. Путівник Homes and Hunts of the most eminent British poets, published in 1847 [62], [63]

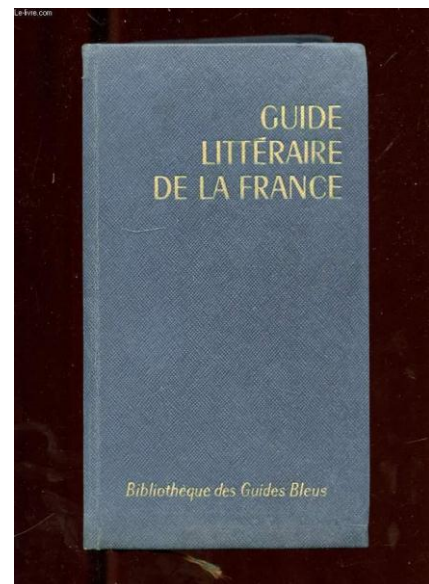

Рис. 2.2. Путівник Guide littéraire de la France [64]

Постковідні роки, нарешті, сигналізують про подальший розвиток і зростання літературного туризму, пов'язаного зі зростаючою потребою подорожувати з культурними мотивами та відкривати місця, куди менше подорожують масові туристи. Туристи шукають маршрути, які сприяють повільності та стійкості. Цей нещодавній і триваючий етап також відповідає інтенсифікації досліджень і досліджень на цю тему і зростаючій увазі туристичної галузі до цієї туристичної ніші, що розширюється [65].

Отже, сьогодні літературний туризм є центром систематичних досліджень (Центр літературного туризму TULE, є тому свідченням). В Європі та за її межами все росте кількість публікацій про цю туристичну нішу, яка все більше присутня в пропозиціях туроператорів. Такі вирази, як «літературна подорож», «літературний маршрут» і «літературна прогулянка» зараз все частіше вживаються на туристичних веб-сторінках, у той час як літературна спадщина все більше цінується як промотор території та двигун відвідувань [58].

У новому звіті компанії Future Market Insights, яка займається дослідженнями та аналізом ринку, йдеться про те, що літературний туризм швидко стає сильним нішевим сегментом туризму в усьому світі, оскільки люди відвідують місця, де жили та працювали їхні улюблені автори чи художники. У звіті FMI також йдеться, що літературний туризм процвітає, особливо в місцях з багатою культурною історією та довгою історією. Лондон є найпопулярнішим місцем для літературних відвідувачів у всьому світі, за ним йдуть Нью-Йорк, Париж, Сан-Франциско та Рим в Італії [67].

Обсяг світового ринку літературного туризму в 2024 році складає 2387,8 млн. доларів США в порівнянні з 2316 млн. доларів США в 2023 році. До 2034 року обсяг галузі досягне 3303,7 млн доларів США, а середньорічний темп зростання становитиме 3,3% до 2034 року [20].

Таблиця 2.1.

Оцінка світової промисловості літературного туризму
(побудовано автором за даними [20])

Атрибути	Значення
Очікуваний розмір світового ринку літературного туризму (2024)	2 387,8 млн. доларів США
Прогнозована вартість світового ринку літературного туризму (2034)	3 303,7 млн доларів США

FMI каже, що на сьогоднішній день найпопулярнішим місцем для літературного туризму є Лондон, оскільки центр літератури для всього світу розташований у столиці Великобританії. Більше письменників використовували його як місце для своїх творів, ніж народилися тут або провели значну частину свого життя, займаючись цим. Екскурсія місцями, які відвідував, зупинявся чи просто згадував Шерлок Голмс під час своїх розслідувань, зокрема легендарний особняк на Бейкер-стріт, 221В, напевно сподобається шанувальникам Артура Конан Дойля та Чарльза Діккенса відповідно. Мало хто в усьому світі ніколи не чув про Вільяма Шекспіра.

Відомий драматург народився в Стратфорд-на-Ейвоні, який з тих пір став однією з найпопулярніших літературних туристичних визначних пам'яток у світі, що приваблює майже три мільйони туристів щорічно. Тут можна знайти місце народження Шекспіра, музей, театр і багато інших пам'яток; Стратфорд – ідеальне місце для книжкових хробаків. Окрім Лондона та Великобританії, такі міста, як Нью-Йорк, Сан-Франциско, Париж і Рим, надзвичайно популярні як напрямки літературного туризму, йдеться у звіті FMI. Вони також додають, що окрім цих напрямків, навіть Нова Зеландія, яка вносить великий внесок у його унікальну літературну спадщину [68].

2.2. Відомі бібліотеки та книжкові магазини в різних країнах світу

Розглянемо найпопулярніші приклади дестинацій для літературного туризму на прикладі бібліотек різних країн Світу.

Таблиця 2.2

Найвідоміші бібліотеки різних країн Світу (побудовано автором за даними [69])

Бібліотека Джорджа Пібоді в Балтиморі (Меріленд, США)
--

У 1857 році Джордж Пібоді, філантроп із Массачусетсу, заснував Інститут Пібоді, найстарішу музичну консерваторію в Сполучених Штатах. Він присвятив школу жителям Балтімора в подяку за їхню «доброту та гостинність». Колекція в бібліотеці Джорджа Пібоді в університеті Джонса Гопкінса походить від цього видатного закладу, і зараз містить понад 300 000 томів. П'ятиповерхова будівля була спроектована Едмундом Г. Ліндом у співпраці з доктором Натаніелем Х. Морісоном, першим ректором Інституту Пібоді. Як зазначає університет на веб-сторінці бібліотеки, простір «необхідний для навчання та досліджень».	
Бібліотека монастиря Віблінген (Ульм, Німеччина)	
Одна з найкрасивіших бібліотек світу, схожа на фізичний прояв казки епохи бароко, захована в невігядливому місці: всередині німецького монастиря. Простір у стилі рококо — це, однак, певна хитрість, хоча й надзвичайно переконлива. Те, що виглядає як блакитні та рожеві мармурові колони, порцелянові та золоті статуї та складна маркетрі вздовж дверей, насправді є ілюзією. Окрім підлоги та стелі, кімната в основному виконана з пофарбованого дерева, створеного в гіперреалістичному стилі, відомому як <i>trompe l'oeil</i>, або оптична ілюзія.	
Стара бібліотека Трініті-коледжу (Дублін, Ірландія)	
Цей простір, відповідно названий Довгою кімнатою, розташований у Старій бібліотеці Трініті-коледжу. Раніше стеля кімнати була плоскою, а на нижньому рівні розташовувалися лише книжки. Однак коледж отримав безкоштовну копію кожної книги, опублікованої в Британії та Ірландії, що вимагало розширення простору печери.	
Cite de l'Architecture et du Patrimoine (Париж, Франція)	

Бібліотека Cite de l'Architecture et du Patrimoine (Місто архітектури та спадщини) у Парижі є обов'язковою для відвідування будь-яким любителем архітектури. Не тільки завдяки приголомшливому розташуванню в романській Сикстині, а й тому, що вся його колекція присвячена роботам про архітектуру, урбаністику та ландшафтний дизайн. Бібліотека також містить найбільшу колекцію збережених романських настінних розписів у Франції.	
Бібліотека Starfield (Сеул, Південна Корея)	
У торговому центрі COEX у районі Каннам у Сеулі, Південна Корея, є більше ніж магазини. Бібліотека Starfield Library, розташована в центрі підземного торговельного комплексу, — це високий, заповнений книгами простір із місцями для роботи та читання. Вигнуті книжкові шафи заввишки майже 43 фути вздовж приміщення вміщують 70 000 книг, до яких можна отримати безкоштовний доступ, а також понад 600 корейських і міжнародних журналів, а також iPad з електронними книгами.	
Бібліотека Раза (Рампур, Індія)	
Будучи архівом індо-ісламської культурної спадщини, зали бібліотеки Раза заповнені книгами, картинами, історичними документами та рукописами важливого національного значення. Бібліотека була заснована Наваб Файзуллахом Ханом у 1774 році, зараз установою керує центральний уряд. Будівлю, розташовану у форті під назвою Хамід Манзіл, спроектував архітектор W.C. Райта в стилі, відомому як індо-сарацинський. Ця естетика поєднує в собі елементи ісламської, індуїстської та вікторіанської готики і в основному використовувалася британськими архітекторами в Індії протягом 19 століття.	

Ще одним з видів DESTИНАЦІЙ для літературного туризму можуть бути книжкові магазини. Розглянемо Світові приклади цікавих та незвичних книжкових магазинів, які було б цікаво відвідати у літературному турі, або просто при відвідуванні країни.

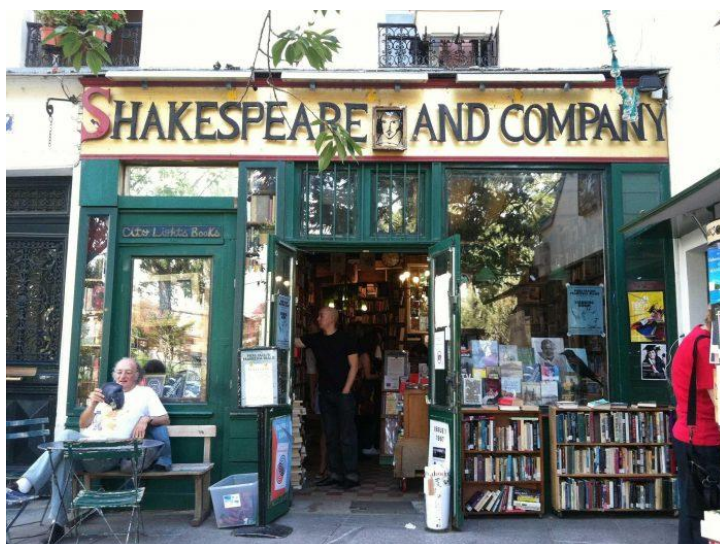

Рис. 2.3. Книгарня Shakespeare & Co [70]

Книжкова крамниця розташована на лівому березі Парижа. Вперше книжковий було відкрито у 1919 році. Ця популярна книгарня є туристичною визначною пам'яткою. Вона проводить регулярні читання з сучасними письменниками. А також це знакове паризьке місце було улюбленим місцем Ернеста Хемінгуея, Вольтера та Руссо. Тому, книгарню можна відвідати не тільки на загальному літературному турі, а й в турі більш вузької спеціалізації. Наприклад, турі, що присвячений Ернесту Хемінгуею.

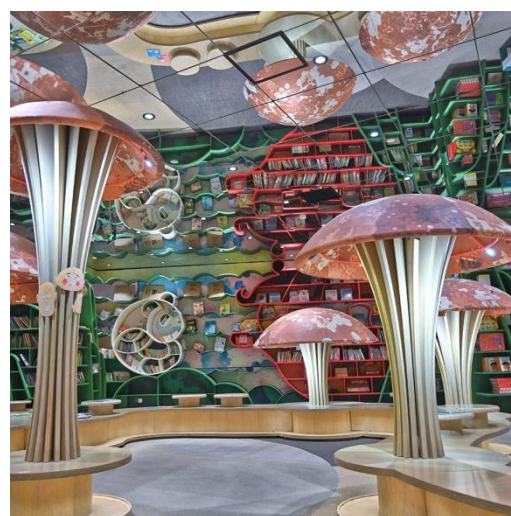
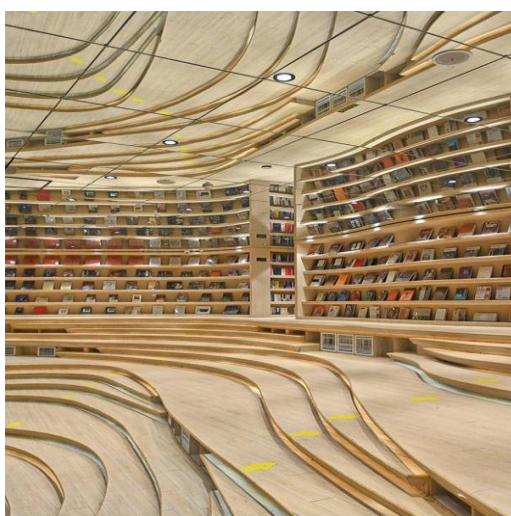

Рис. 2.4. Книгарня Zhongshuge [71]

Цей простір, що нагадує лабіринти, з високими арками, спіральними сходами, S-подібними полицями та колонами, наповненими книгами,

китайський книжковий магазин, в якому футуристичний стиль межує з фентезійним. Шанхайська архітектурна та дизайнерська фірма X+Living взяла натхнення з ландшафту Дуцзян'яня (стародавня іригаційна система поблизу Ченду) у створенні магазину.

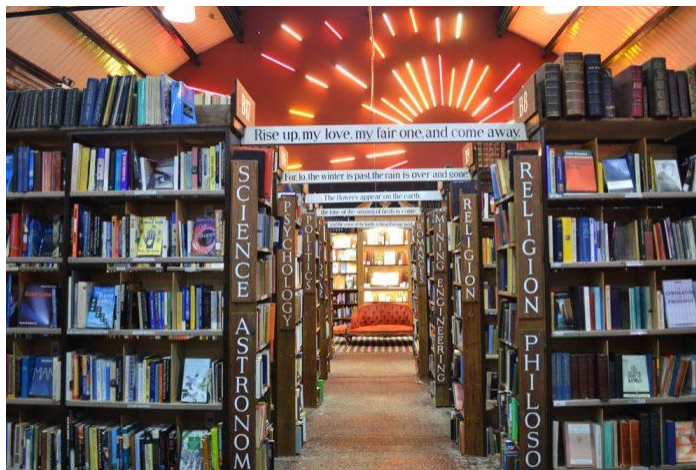

Рис. 2.5. Книгарня Barter Books [70]

Розташування цієї книгарні, безумовно, незвичне, оскільки вона знаходиться на старому закритому залізничному вокзалі. Окрім цікавого місцезнаходження книгарня також пропонує незвичну послугу – бартерні книги. Клієнти можуть «бартерувати» та придбати свої книги в кредит, пропонуючи платити за наступний візит. Місце ідеально підходить для тих, хто хоче затишно провести час за читанням книги, оскільки в ньому є безліч зручних сидінь, кафе та навіть декілька камінів.

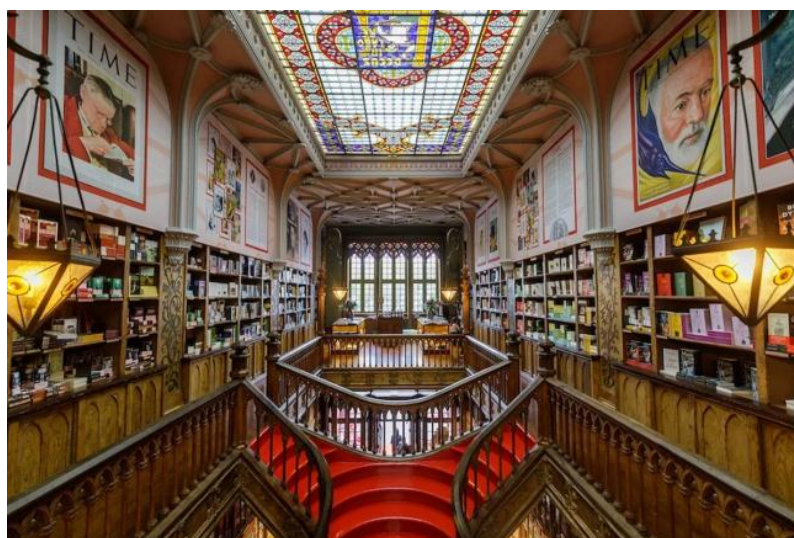

Рис. 2.6. Книгарня Livraria Lello [72]

Книгарня привертає особливу увагу завдяки своїм сходам, вражаючою архітектурою у стилі арт-ново. Не дивно, що Livraria Lello одна з найпопулярніших туристичних визначних пам'яток Порту. Також, говорять, що Дж. К. Роулінг (авторка серії книг про Гаррі Потера), яка проживала у Порту в 90 –х роках, черпала натхнення з великого інтер'єру книгарні, коли міркувала про світ Гогвартсу й описувала його інтер'єр. Насправді, завдяки таким цікавим сходам справді складається враження, що зараз ти знаходишся у школі магії.

Рис. 2.7. Книгарня Cafebrería El Péndulo [70]

Ці книгарня також дивує своїм місцезнаходженням. А саме, стоїть вона посеред лісу. Кожна деталь у цій книгарні розроблена так, щоб поєднувати книги та природу, що знаходиться довкола неї. На нижньому поверсі цієї двоповерхової будівлі є кафе, де клієнти смакують чашкою кави під товстими деревами. Крім того, його верхній поверх, який тримає книжкові полиці, вистелений глибокими зеленими поручами, що супроводжуються легкими підтоном листяних порід.

Отже, ми можемо побачити, що у різноманітних країнах Світу присутні книгарні та бібліотеки. Вони можуть бути дуже великими та пафосними, можуть бути маленькими, але через це не менш привабливими для відвідування. Це робить літературний туризм досить універсальним видом туризму, бо у кожному місті можна знайти місце для відвідування (навіть якщо це буде не книгарня з топу найвідоміших, найгарніших або

незвичних книгарень). Кожна така крамничка несе в собі цікаву історію та надихає своєю атмосферою.

2.3. Літературні фестивалі та екскурсії в різних країнах світу

Окрім відвідування бібліотек та книжкових магазинів, літературний туризм також може зосередитись на подіях, що пов'язані з літературою, авторами та книгами. Тобто, літературний туризм можна також віднести до родієвого виду туризму.

На літературних фестивалях може бути присутня ярмарочна зона, де можна придбати книги, сувеніри, іноді навіть зустріти авторів та отримати підпис у книгу. Але основою слугують саме події, що проводяться у рамках фестивалю.

Рис. 2.8. Логотип
Фестивалю книг у Тусоні
[73]

Рис. 2.9. Фестиваль книг у Тусоні [75]

Фестиваль книг у Тусоні. Щороку в березні в пустелі Сонора збирається близько 130 000 відвідувачів на свято, що стало одним із найбільших безкоштовних книжкових фестивалів у Сполучених Штатах. Автори охоплюють безліч літературних жанрів, від любовних романів до книг по національній безпеці. Також дуже широко представлена дитяча література. Фестиваль проходить на фестивальному майданчику площею шість акрів у кампусі Університету Арізони [74].

Фестиваль книг у Тусоні (TFoB) - це зареєстрована некомерційна організація, яка дебютувала 14-15 березня 2009 року в кампусі Університету Арізони. У першому фестивалі взяли участь 450 авторів і ведучих, а також 50 000 регіональних відвідувачів, і все це стало можливим завдяки щедрій підтримці спонсорів і енергійній добрій волі 800 волонтерів. Книжковому фестивалю в Тусоні пощастило мати підтримку двох провідних установ міста серед його співзасновників, Університету Арізони та The Arizona Daily Star: орієнтованих на громаду організацій, які допомагають просувати місію TFoB. Через п'ятнадцять років після свого заснування фестиваль тепер є загальносупільним святом літератури та одним із найбільших книжкових фестивалів у Сполучених Штатах [75].

Безкоштовний фестиваль існує для підвищення рівня грамотності серед дітей і дорослих. Доходи, які залишаються після оплати фестивальных витрат, спрямовуються на місцеві програми грамотності. Понад 2,2 мільйона доларів США було зібрано для місцевих організацій з боротьби з грамотністю, включаючи Reading Seed, Literacy Connects та програми розповсюдження грамотності Університету Арізони [75].

Рис. 2.10. Лондонський літературний фестиваль [76]

Лондонський літературний фестиваль об'єднує читачів будь-якого віку, щоб прославити письмове та усне слово. Найдовше свято писемного та усного слова у Лондоні щорічно представляє престижні імена поряд із

майбутніми літературними зірками. Вперше проведений у 2007 році на честь повторного відкриття Королівського фестивального залу після реконструкції, щорічний Лондонський літературний фестиваль перетворився на важливе місце в літературному календарі країни. Протягом 10 днів щоосені на фестивалі проводяться бесіди, дискусії та бесіди з відомими письменниками, авторами-початківцями та тими, хто викликає хвилю у письмовому та усному слові [77].

На фестивалі проходило дуже багато подій. З авторами, поетами, акторами. Були музичні та поетичні заходи. Також на фестивалі були заходи для дитячої аудиторії.

Фестиваль Брема Стокера (31 жовтня – 3 листопада 2024 р.). Фестиваль міської ради Дубліна Брема Стокера вшановує спадщину одного з найулюбленіших і найвідоміших письменників Ірландії, та зараз він є одним із найбільших мистецьких фестивалів Дубліна.

Фестиваль черпає натхнення у Стокера, його життя, його роботи, Дубліна його часу та відзначає готику, надприродне, темряву та вікторіанську епоху. Фестиваль захопив собори, парки та сквери; досліджував літературний вплив Стокера та розважав покоління маленьких монстрів дискотеками, майстер-класами, малюванням обличчя, виставами тощо в Стокерленді та за його межами [78].

Рис. 2.11. Фестиваль Брема Стокера [78]

Окрім літературних фестивалів, шанувальники книг також можуть відвідати різні тематичні музеї, присвячені авторам та літературі.

Рис. 2.12. Садовий будинок Луїзи Мей Олкотт [79]

Садовий будинок Луїзи Мей Олкотт. У 1857 році Амос Бронсон Олкотт придбав 12 акрів землі з садибою. Переїжджаючи понад двадцять разів протягом майже тридцяти років, Олкотти нарешті знайшли своє місце в Орчард-хаусі, де вони жили до 1877 року. Цей будинок найбільш відомий тим, що в ньому Луїза Мей Олкотт написала та поставила свою улюблену класичну книгу «Маленькі жінки» [79].

На щастя, з часів Олкоттів у будинку не було серйозних структурних змін, а його збереження триває з дотриманням найвищих стандартів автентичності. Оскільки приблизно 80% меблів на виставці належало Олкоттам, кімнати виглядають так само, як коли сім'я жила тут, що змушує багатьох сучасних відвідувачів коментувати: «Візит до Orchard House — це як прогулянка через «Маленьких жінок!». Екскурсії знайомлять відвідувачів із самими членами родини, предметами побуту, які мали для них значення, їхніми індивідуальними та колективними досягненнями та довготривалим впливом, а також їхнім впливом на героїв улюбленого роману «Маленькі жінки» [79].

Рис. 2.13. Дім-музей Джейн Остін [80]

Дім-музей Джейн Остін. Коли в 1968 році Royal Crescent номер 1 було відокремлено від службового крила, його купив пан Бернард Кейзер і передав Bath Preservation Trust. У той час пан Кейзер також виділив кошти на реставрацію будинку, щоб його можна було відкрити як музей георгіанського таунхауса та принести прибуток для агітаційної роботи Bath Preservation Trust. Роботи в будинку в той час були великі. Наповненням будинку займався видатний комітет, до складу якого входили керівник відділу меблів і дерев'яних виробів Музею Вікторії та Альберта та дизайнер інтер'єру Жан Манро. Колекції були відібрані, а кімнати розташовані таким чином, щоб відображати різницю між чоловічою та жіночою сферами, а також під впливом того, що було відомо про мешканців будинку та історичних осіб, пов'язаних з Батом. Колекції включали старовинну фурнітуру для заміни деяких, що були втрачені або замінені, підвіконня першого поверху було піднято на початкову висоту, столярні вироби було скопійовано та встановлено, а також побудовано нові задні сходи [81].

Джейн Остін жила в Баті між 1801 і 1806 роками, і місто займає важливе місце в двох її романах: «Переконання» та «Нортенгерське абатство». Скандали й дрібність міста підживлювали цинізм і дотепність

класичного автора; ніщо не вислизнуло від її в'їдливого пера – і все ж вона писала дуже мало, поки фактично жила в місті [81].

На території музею також проходять екскурсії присвячені Джейн Остін та її романам. Можна провести весілля у стінах музею!

Окрім шанувальників творчості Джейн Остін, музей також буде цікавим для тих, хто любить серію книг, або їх екранізацію «Бріджертони». Бо, окрім потрібної атмосфери саме цю споруду використовували у серіалі по книгам, як дім родини Фезерінгтон.

Рис. 2.14. Музей Франца Кафки [82]

Музей Франца Кафки відкрився влітку 2005 року в чудовій будівлі цегельного заводу Nerget на березі Влтави в Малому місті. Завдання музею полягає в тому, щоб спробувати вловити головні конфлікти в житті Франца Кафки та керуватися поглядами автора [83].

У музеї є виставка, присвячена Францу. На виставці представлені: Більшість перших видань творів Кафки, Листи, щоденники, рукописи, фотографії та малюнки, які ніколи раніше не демонструвалися в Празі, 3-D інсталяції, аудіовізуальні твори та звуковий супровід, створений спеціально для виставки [83].

2.4. Популярні DESTИНАЦІЇ літературного туризму

Літературний туризм може проявлятися не тільки в книжкових магазинах та бібліотеках. Є велика кількість інших цікавих місць, що можна відвідати вдаючись до цього виду туризму. Наприклад, тематичні магазини, кафе, сувенірні лавки.

Давайте розглянемо не тільки такі приклади DESTINACIЙ літературного туризму, а навіть ціле місто, що настільки пов'язано з всесвітом однієї саги, що зробило літературу та цю серію книг – однією з головних пам'яток міста.

Форкс. Форкс – це місто в окрузі Клеллам штату Вашингтон, США. Й саме це місто стало центром подій відомої всіма саги «Сутінки» від Стефані Майер. Сам Форкс використав це собі на користь.

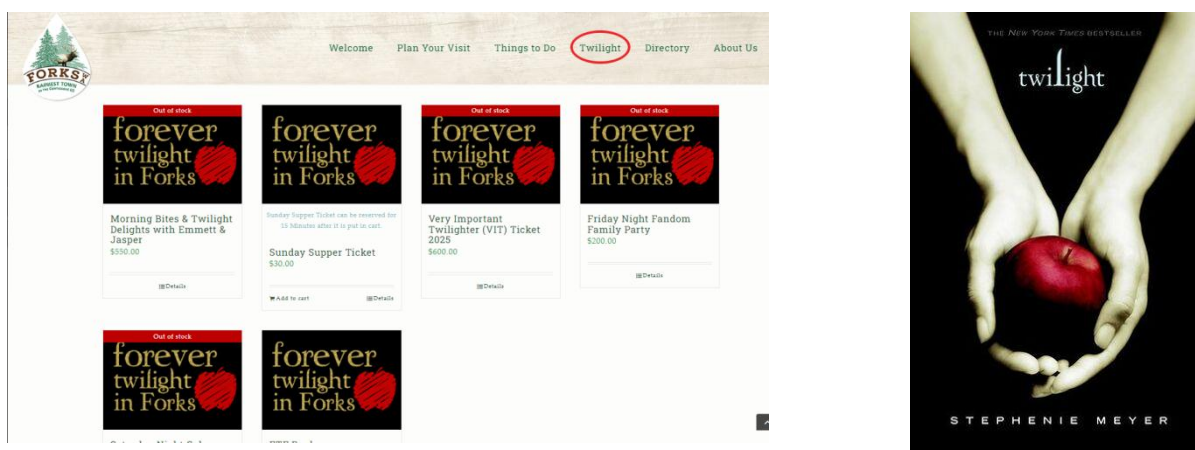

Рис. 2.14. Сайт міста Форкс, вкладка «Сутінки» та дизайн відсилаючий на першу обкладинку книги [84], [85]

На сайті міста Форкс є окрема вкладка стосовно Сутінок, де можна подивитись афішу фестивалів по ним, магазини сувенірів, колекції присвячені Сутінкам. Оформлення цієї вкладки також не випадкове, воно засновано на першому варіанті обкладинки першої частини саги.

Колекція по Сутінкам. У Форксі ви можете відвідати музей по Сутінкам й подивитись колекцію речей, що включають у собі екранні костюми та справжні реквізити, які використовували актори саги, автентичні речі з Вольтуррі, ковдри, виготовлені фанатами, унікальні

вироби, орієнтовані на Форкс, видання книг. Також у «музеї» є безліч зон для фото [86].

На сайті навіть представлена веб версія цієї виставки, для тих, хто немає змоги відвідати її очно.

Рис. 2.15. Стенди з книжками по у колекції по Сутінкам у Форксі [86]

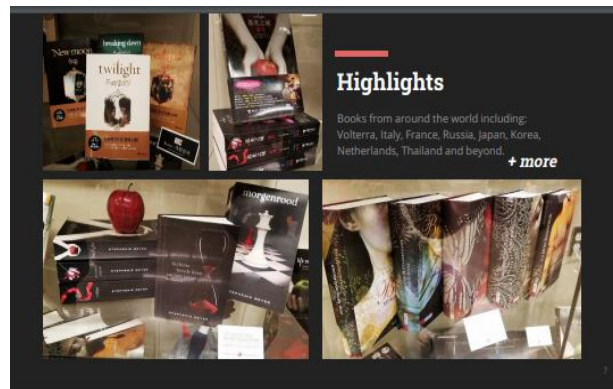

Рис. 2.16. Веб версія колекції по Сутінкам у Форксі [87]

Окрім виставки, на в'їзді у місто розташовані сувенірні магазини, присвячені Сутінкам. Там можна купити сувеніри як з символікою Форксу, Сутінок, героями саги, так й речі, що ніби носили герої екранізації.

Рис. 2.16. Сувенірний магазин «Native to Twilight»
[84], [88]

Також, окрім музею, сувенірних магазинів, відвідувачі Форксу також можуть подивитись на дім Бели з екранізації Сутінок, на Старшу школу, у який героїня навчалась, кафе, у яке ходила та навіть місце, де знімали одну з найпопулярніших сцен у першому фільмі – полі для гри у бейсбол.

Можна самостійно зробити собі тур, присвячений Сутінкам, відвідавши ці точки інтересу, приїхавши у Форкс.

У Форксі є багато цікавих місцин та речей, що можна показати туристам. Наприклад, інші музеї, екскурсії по їх великим лісам, неймовірна природа. Але можна чітко побачити, що Форкс зробив великий акцент й на популяризації міста через літературу. Й це дієво, це привертає туристів, це цікаво й є дуже гарним прикладом літературного туризму, та який вклад він може внести у розвиток міста.

Тематичні акції в кафе. Ще одним з цікавих прикладів DESTINATION для літературного туризму є тимчасові або постірні акції та колаборації з кафе та кав'ярнями. Кафе може зробити тимчасове меню, пов'язане із літературним твором, або взагалі повністю й постійно бути заснованим на ньому.

Обидві такі DESTINATION можемо розглянути на двох прикладах.

The CHARA Cafe: Mo Dao Sou Shi collaboration. The CHARA Cafe – це кафе на території Японії у Токіо. В кафе часто проходять цікаві колаборації з різними брендами. Більшість з яких пов'язані з японською мангою та анімацією. Але є присвячені новелам.

Так одна з колаборацій була присвячена виходу в Японії аудіо драми по новелі Мосян Тонсьов – «Засновник демонічного культу». У колаборації вийшло тематичне меню, що включало в себе як напої, так й їжу, ексклюзивні сувеніри з героями новели, а також, кафе оформили в стилі новели (Додаток А). Проходила акція у 2022 році, з 8 по 25 жовтня.

У ході акції було розроблено ексклюзивний дизайн для сувенірів по новелі, з яким у кафе можна було замовити значки, акрилові стенди, листівки, підставки під чашки, брелоки, наліпки та багато іншого.

Меню було розроблено таким чином, щоб візуально відображати того чи іншого героя, або повторювати страви з новели. Так нижче наведені приклади напою, що засновано на естетиці одного з головних героїв новели – Лань Ванцзі. Й приклад страви яка часто з'являлась у тексті новели та рецепт якої навіть було зазначено в однієї з додаткових глав новели.

Рис. 2.17. Приклад напою з тематичного меню. Чай присвячений герою новели Лань Ванцзі [89]

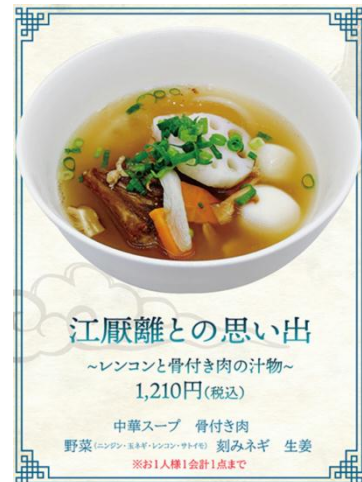

Рис. 2.18. Приклад їжі з тематичного меню. Суп з лотосу та свининою з новели [89]

Прикладами закладу, що від початку та на постійній основі був пов'язаний із літературним твором можуть стати багато чисельні кав'ярні у стилі Гаррі Поттера. Вони розповсюджені в різних країнах світу, через популярність твору. Та, навіть у Україні їх є декілька штук. Розглянемо Кафе "Платформа 9 3/4".

Кафе "Платформа 9 3/4" розташоване в місті Київ біля Хрещатика. Заклад повністю оформлено у стилі серії книг про хлопчика, який вижив. На вулиці біля кафе висить їх логотип у вигляді номеру платформи. А інтер'єр повністю відтворює магічну атмосферу книг – червоні оксамитові крісла, портрети на стінах, свічки на стінах.

Також у закладі є тематичне меню, а не просто кава у гарних стаканчиках. Так відвідувачі можуть замовити «Сніданок Гаррі Поттера», «Картопля у горщику від місіс Візлі», Чай з мандрагори, тістечка у формі золотого сніча та багато інших гарно оформлених тематичних страв.

Окрім їжі в кафе також можна придбати тематичні сувеніри, серед яких шарфи факультетів, чарівні палички, брелоки, подарункові набори та багато інших речей пов'язаних із всесвітом Гаррі Поттера.

Відвідування такого закладу – це чудове проведення часу для любителів серії книг про Гаррі Поттера

Рис. 2.19. [91]
Екстер'єр кафе
"Платформа 9 3/4"

Рис. 2.20. [91]
Інтер'єр кафе
"Платформа 9 3/4"

Рис. 2.21. [91]
Напої та їжа з кафе
"Платформа 9 3/4"

Окрім розповсюджених місць для літературного туризму можна знайти й досить унікальні та цікаві об'єкти та заклади. Та вони можуть стати чудовими пунктами для відвідування при літературних турах, або, просто при занятті літературним туризмом.

Варто зазначити, що, як ми бачимо, досить багато бізнесів, територій, цілих міст та країн зосереджують свою увагу на розвитку літературного туризму та об'єктів для нього. Й не дивлячись на те, що по обсягам він не зрівняється з більшими видами туризму, літературний туризм залишається цікавим та інноваційним напрямком у розвитку туризму.

Окрім цього, різноманітність об'єктів для літературного туризму також можна вважати за його сильну сторону.

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЙНИЙ ТА ЛІТЕРАТУРНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ

3.1. Особливості інновацій у туризмі та літературному туризмі в Україні

Варто зазначити, що туристична діяльність в Україні зараз має досить низький рівень. Тому у сфері туризму Україна на разі немає переваг перед іншими конкурентами.

Так можна виділити, що вже з базових компонент в Україні:

- недостатньо розвинена туристична інфраструктура;
- недостатньо проявлені національні особливості у оформленні інфраструктури;
- незадовільний стан багатьох історичних та культурних пам'яток;
- відсутність нової та комплексної програми розвитку туристичної діяльності;
- дефіцит спеціалістів у туристичній галузі;
- орієнтація туристичних агенцій на внутрішній, а не зовнішній туризм;
- низький рівень зручностей у прийнятті в країну іноземних туристів, що також пов'язано із відсутністю безпеки через бойові дії.

Тож, інновації у туризмі наразі дуже потрібні Україні. Це й вдосконалення вищезазначених загальних факторів, й пошук особливостей країни, пошук нових видів туризму, для приваблення іноземних туристів.

Інновації у туризмі, як вже зазначалось, існують для того, щоб задовольнити багато різних факторів. Але, якщо ми говоримо про особливості інновацій у туризмі України, то треба також спиратись на офіційні документи держави. Грунтуючись на офіційних положеннях

Генеральної угоди про торгівлю послугами (ГАТС), в туристичній сфері в основному інноваційна діяльність розвивається за трьома напрямками:

1. Впровадження нововведень (організаційні інновації), пов'язаних з розвитком підприємства і туристського бізнесу у системі та структурі управління, включаючи реорганізацію, поглинання конкуруючих суб'єктів на основі новітньої техніки і передових технологій; кадрової політики (оновлення і заміна кадрового складу, система підвищення кваліфікації, перепідготовка та стимулювання працівників); раціональної економічної та фінансової діяльності (впровадження сучасних форм обліку та звітності, що забезпечують стійкість положення і розвитку підприємства) [13].

2. Маркетингові інновації, що дозволяють охоплювати потреби цільових споживачів або залучати не охоплених на даний період часу клієнтів [25].

3. Періодичні нововведення (продуктові інновації), спрямовані на зміну споживчих властивостей туристичного продукту, його позиціонування і надання конкурентної переваги [13].

А також розглянемо Закон України про інноваційну діяльність, у якому зазначається що:

- Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції [26].
- Об'єктами інноваційної діяльності є: інноваційні програми і проекти; нові знання та інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що

істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; товарна продукція; механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції [26].

Тож, можемо зазначити, що офіційних положень щодо розвитку інноваційних видів туризму немає, та загальна кількість положень, що пов'язані із інноваційною туристичною діяльністю досить небагато.

Літературний туризм в Україні наразі представлений в основному на прикладі екскурсій, що пов'язані або із життям українських письменників, або з їхніми творами та відвідуванням тематичних музеїв. Є як невеликі екскурсії, що розглядають один-два об'єкти, а є кількаденні тури.

Туристичними агенціями такі літературні екскурсії не проводяться. При запиті можна знайти тільки авторські екскурсії та тури. Наприклад, про літературний туризм згадує проект UA-Travels, що займається консультаціями для самостійних подорожей, або допомагає з організацією авторських турів [27]. Або, також авторський кількаденний тур «Їздець-тур», що поширювався у соціальній мережі фейсбуці.

Також існують екскурсії бібліотеками. Їх можна знайти як онлайн, так й у офлайн, де вони навіть більш розповсюджені. Але, сказати, що вони поширені та що цим займаються великі організації також не можна.

Тобто, можна зазначити, що потенціал України у літературному туризмі досі не визначений та потребує ґрунтовних досліджень. На ринку туристичних послуг він не представлений достатньою мірою також.

Рис.3.1. Літературні дестинації України (побудовано автором)

Не дивлячись на колоритну літературну спадщину України, відомих літературних дестинацій (якщо не враховувати книжкові магазини), досить небагато та вони присутні не у всіх областях країни. Найбільше літературних пам'яток зосереджено саме у Києві. Також там проходять майже всі літературні фестивалі. Ще один був у Львові, але він не був присвячений тільки літературі. В інших областях, якщо є об'єкт для літературного туризму, то приблизно один-два на область. Однак, не дивлячись на це, майже у кожній області та місті присутні книжкові магазини, в яких іноді проводять події та книжкові клуби.

3.2. Відомі бібліотеки та книжкові магазини України як дестинації літературного туризму

Розглянемо найпопулярніші приклади дестинацій для літературного туризму на прикладі бібліотек та книжкових магазинів України.

Харківська Державна Наукова Бібліотека імені В.Г.Короленка.

1830 р. – це час заснування Харківської Державної Наукової Бібліотеки імені В.Г.Короленка як Харківської губернсько публічної бібліотеки. Її відкриття стало можливим завдяки підтримці харківського дворянства, а фонди складено з благодійних пожертв [28].

Упродовж свого існування бібліотека відображала події та особливості кожного історичного етапу, який проходила наша країна: зміну політичних режимів, періоди голоду, репресій і кадрових чисток, Другу світову війну та післявоєнне відновлення, а також становлення незалежної держави. Змінювалися функції й завдання бібліотеки, розширювалася її структура, поповнювалися фонди. Незважаючи на всі труднощі, з роками вона незмінно прагнула зберігати високу планку відданості своїм читачам, серед яких — як знані науковці, нобелівські лауреати, письменники, митці та громадські діячі, так і звичайні відвідувачі: працівники різних сфер і студенти [28].

Історія Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка (ХДНБ) є об'єктом загальнотеоретичних і прикладних бібліотекознавчих досліджень та неодноразово стає предметом зацікавленості письменників, журналістів, краєзнавців [28].

На території бібліотеки, або за її організацією, навіть у воєнний час продовжують проходити зустрічі та інші події. Є варіанти як офлайн-івентів, наприклад: «135 Років Від Дня Народження Остапа Вишні» (14.11.2024.) [29], «Зустріч з Анною Гін Та Презентація Її Книги «Як Ти Там?» в Покотилівській Дитячій Бібліотеці» (13.11.2024.) [30]. Так й онлайн зустрічі: «Перший Український Бестселер. Подорож Сторінками “Енеїди”» (06.11.2024.) [31], «Майстер Образу — Василь Ганоцький» (02.11.2024.) [32].

Окрім цього, на офіційному сайті бібліотеки представлена велика кількість віртуальних виставок. Наприклад: «Харківські Фахові Періодичні Видання 1920-1930-х рр.», «Найстаріші Видання У Фонді Відділу

Інформаційно-Бібліографічної Роботи», «Скарби Першої Публічної Бібліотеки Харкова» [33], та багато інших.

Рис.3.2. Фонд примірників у 1834 та 2024 роках [28]

Рис 3.3. Харківська Державна Наукова Бібліотека Імені В.Г.Короленка [28]

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого м. Київ.

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого – провідний державний культурний, освітній, науково-інформаційний заклад. Вона є загальнодоступною установою з універсальним фондом, що надає послуги найрізноманітнішим категоріям населення [34].

Рис.3.4. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого [56]

Бібліотека працює як онлайн, так й має онлайн каталог. На їх офіційному сайті пере доставлена віртуальна екскурсія бібліотекою, а також є календар із запланованими заходами.

Жовтень		Листопад 2024			Грудень	
Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П'ятниця	Субота	Неділя
				1 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... Виставка... концерт о... До 120-рі...	2 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... Виставка... До 120-рі...	3 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... Виставка... До 120-рі...
4 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... Виставка... До 120-рі...	5 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... Виставка... До 120-рі...	6 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... Виставка... До 120-рі...	7 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... Виставка... Лекція Юл... До 265-рі... До 120-рі...	8 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... Виставка... Зустріч к... До 265-рі... До 120-рі...	9 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... концерт к... До 265-рі... До 120-рі...	10 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... До 265-рі...
11 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... До 265-рі... До 135-рі...	12 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... До 265-рі... До 135-рі... Виставка...	13 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... До 265-рі...	14 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... «Від Золо...	15 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... До 265-рі... До 135-рі... Виставка...	16 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... До 265-рі... До 135-рі... Виставка...	17 Скарбниця... Сильна мо... Сім'я: пр... До 265-рі... До 135-рі... Виставка...

Презентації

БібліоМайстерня

Книжкові виставки

Віртуальні виставки книжкові

Бібліовітальня на Грушевського

Арт-галерея

Шевченкознавчі студії

Бібліотечний клуб "Бібліотека і Місто"

Літературно-мистецька вітальня "Гармонія Всесвіту"

Клуб прихильників книги "Субота у Бегемота"

Музичний клуб "Академія"

Кіномистецька вітальня

Клуб шанувальників музики "Душу музикою омий"

"Пісенно-туристський клуб"

Музична вітальня

Інші події

Рис.3.5. Приклад календаря подій
Національної бібліотеки імені Ярослава Мудрого [34]

Як можна побачити, проходять виставки (онлайн та онлайн формат), презентації, навіть зустрічі клубів.

Книгарні-кав'ярні «Сенс». Київ (Хрещатик, Арсенальна). Книгарню-кав'ярню "СЕНС" було засновано у грудні 2021 року як місце, де люди різного віку, професій, соціального статусу, інтересів об'днуються навколо книжок, як спільної цінності [35].

Рис.3.6. Книгарня СЕНС на Хрещатику [36]

Окрім того, що у книгарні можна придбати книжки та випити кави, там проходить велика кількість подій. Лекції, виставки, зустрічі книжкових клубів, презентації. Ось приклади невеликої частини з них:

Таблиця 3.1

Літературні події у книгарнях «Сенс»
(побудовано автором за даними [37])

Час та назва події	Афіша події	
12.11.2024 19:00 Книжковий клуб, або як читати разом		
05.10-02.11.2024 Виставка Сергія Алієва-Ковики		
17.10.2024 19:00 Лекція «Особливості комунікації з військовими та ветеранами»		

12.10.2024 17:30 У пастці темпряви: квест-презентація "Виживуть п'ятеро"			
28.08.2024 19:00 Літературний вечір творчості німецького письменника Еріха Марії Ремарка			
20.08.2024 19:00 "Летальний гумор" у Сенсі на Хрещатику			

Також можна роздивитись мережі книгарень, що розповсюдженні у великій кількості міст. Зазвичай там також можуть проводитись різні цікаві заходи.

Особливості та заходи у різних книгарнях країни
(побудовано автором за даними [55],[56], [40])

Таблиця 3.2.

Книгарня	Міста	Особливості події та заходи	Фото однієї з книгарень
Книгарня Старого Лева	Львів Одеса Київ Дніпро Івано-Франкро вськ	- Кава у книгарні - Дитячі суботи зі Старим Левом(захід) - Бук-Клуб (зустріч)	 [38]

Vivat	Харків Чернівці Луцьк Київ Львів Вінниця Івано- Франко вськ	- Кава у книгарні - Зустрічі та автограф сесії з українськими авторами - Презентації книг	 [39]
КСД	Є у всіх областях України	- Зустрічі та автограф сесії з українськими авторами - Зустрічі книжкових клубів	 [40]

Окрім цього, часто при підтримці видавництв та книжкових магазинів проходять книжкові клуби, на яких йде обговорення певних книжок, які потрібно було прочитати до клубу. Такі події також можна віднести до літературного туризму. Іноді, заради збору клубу, учасники їдуть у інше місто, або зовсім повертаються в Україну, щоб прийти на обговорення.

Авторські фотографії із відвідування книжкового клубу, автограф сесій та зустрічі з авторами від КСД та Vivat надано у Додатку Б.

3.3. Літературні фестивалі України

Рис.3.7. Книжковий Арсенал 2024 [41]

Дванадцятий Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал» проходив у Києві з 30 травня по 2 червня. Захід складався з двох основних складових: програмної частини та книжкового ярмарку. До участі у фестивалі були запрошені як окремі видавництва, так і книгарні, які представляли та продавали свою продукцію на ярмарковій частині події. Особливу увагу цього року було приділено книжкам, присвяченим війні — виданням, які вийшли після 2014 року, а також творам, створеним ветеранами, учасниками бойових дій та членами їхніх родин [41].

«Книжковий Арсенал» є міжнародним фестивалем, організованим командою Мистецького арсеналу. Захід проводиться з 2011 року й за цей час перетворився на одну з найвпливовіших літературно-мистецьких подій у Східній Європі. У 2019 році фестиваль був визнаний найкращим літературним фестивалем світу. Місія Міжнародного фестивалю «Книжковий Арсенал» полягає у створенні взаємодій між людьми, спільнотами та інституціями, де поєднання естетичного досвіду з інтелектуальним осмисленням у контексті книги сприяє посиленню потенціалу як окремої особистості, так і суспільства в цілому [41].

Рис.3.8. KyivBookFest [42], [43].

KyivBookFest проходив 5–8 вересня 2024 року у Києві. На всіх учасників чекав ярмарок книжок, від великої кількості видавництв та книгарень, а також понад 200 подій, серед яких були лекції, презентації, літературні зустрічі, автограф-сесії, поетичні читання. Мета KBF 2024 — зібрати 1 500 000 грн. на оновлення бібліотечних фондів військових навчальних закладів сучасною літературою [44].

Окрім сторінок у соціальних мережах самого фестивалю до реклами також підключилась велика кількість книжкових блогерів. Тож, у книжковому середовищі про нього знала дуже велика кількість людей.

Рис.3.9. COFFEE, BOOKS & VINTAGE [45].

Coffee, Books & Vintage проводився 14-15 вересня у Львові. Окрім смачної кави із десертами та книжок на фестивалі було переставлено інші вантажні речі, такі як одяг, платівки. Проводились зустрічі з українськими авторами аукціони, гроші з яких було передано для центральної бібліотеки у Запоріжжі та виступи із ретро музикою та частинами театральних вистав.

Поки що останній та найбільший фестиваль у цьому році на території України. Його відвідала рекордна кількість людей, серед яких й книголюби, й ті, хто не дуже розбирається у книжному світі. По даним у мережі цей фестиваль відвідали понад 73 тисяч гостей.

Рис.3.10. Книжкова Країна 2024 [46].

Проводився також у Києві протягом з 26-го по 29-те вересня на ВДНГ.

На фестивалі були як ярмарок, так й велика кількість подій. Видавництва підготували велику кількість новинок та ексклюзивних подарунків, які можна було придбати на фестивалі або першим, або взагалі тільки там.

Серед подій були й зустрічі із письменниками, співробітниками видавництв, інші обговорення та дискусії. Видавництва проводили свої івенти, наприклад, зіркова стінка від КСД, де потрібно було клеїти біля улюбленого автора зірочку, яку видавали при купівлі книг у КСД. Також, однією з головних подій стало визначення книги року, що обирали читачі та книжкові блогери.

Фестиваль так само наробив галасу за допомогою реклами як від організаторів, видавництв, так й книжкових блогерів.

Продивившись всі ці фестивалі, що досить щільно проводились більшу частину року, можна зазначити, що вони досить популярні як у книжковому середовищі, так й серед інших українців. На всіх них є ярмарок, де можна придбати книги, та багато обговорень. Українські автори також полюбують на них з'являтись, тож, навіть якщо не передбачено виступу автора, його можна знайти у натовпі. Також на всіх фестивалях для відвідувачів були доступні зони відпочинку, фуд-корти, та, навіть зони для дітей, щоб вони могли також добре провести час.

Але, також, варто зазначити, що фестивалі наразі проходять в обмеженій кількості регіонів країни. Це пов'язано як з кількістю зацікавленого населення регіонів, так й з безпекою, бо в прифронтових регіонах складніше провести такого рівня події. Однак, також можна зазначити, що на це впливає й низька популярність саме літературного туризму в країні на цей час. Так, популяризація літератури та читання нещодавно відновила з новою силою, але це почалось відносно

нещодавно, тому рівень ще слабкий та не всі помічають реальний потенціал літературного туризму.

Літературні фестивалі в Україні набирають з кожним разом все більше відвідувачів, тому, з часом це стане більш помітним та, можливо, їх почнуть проводити й в інших регіонах країни.

3.4. Екскурсії у літературні музеї та по місцях з творів

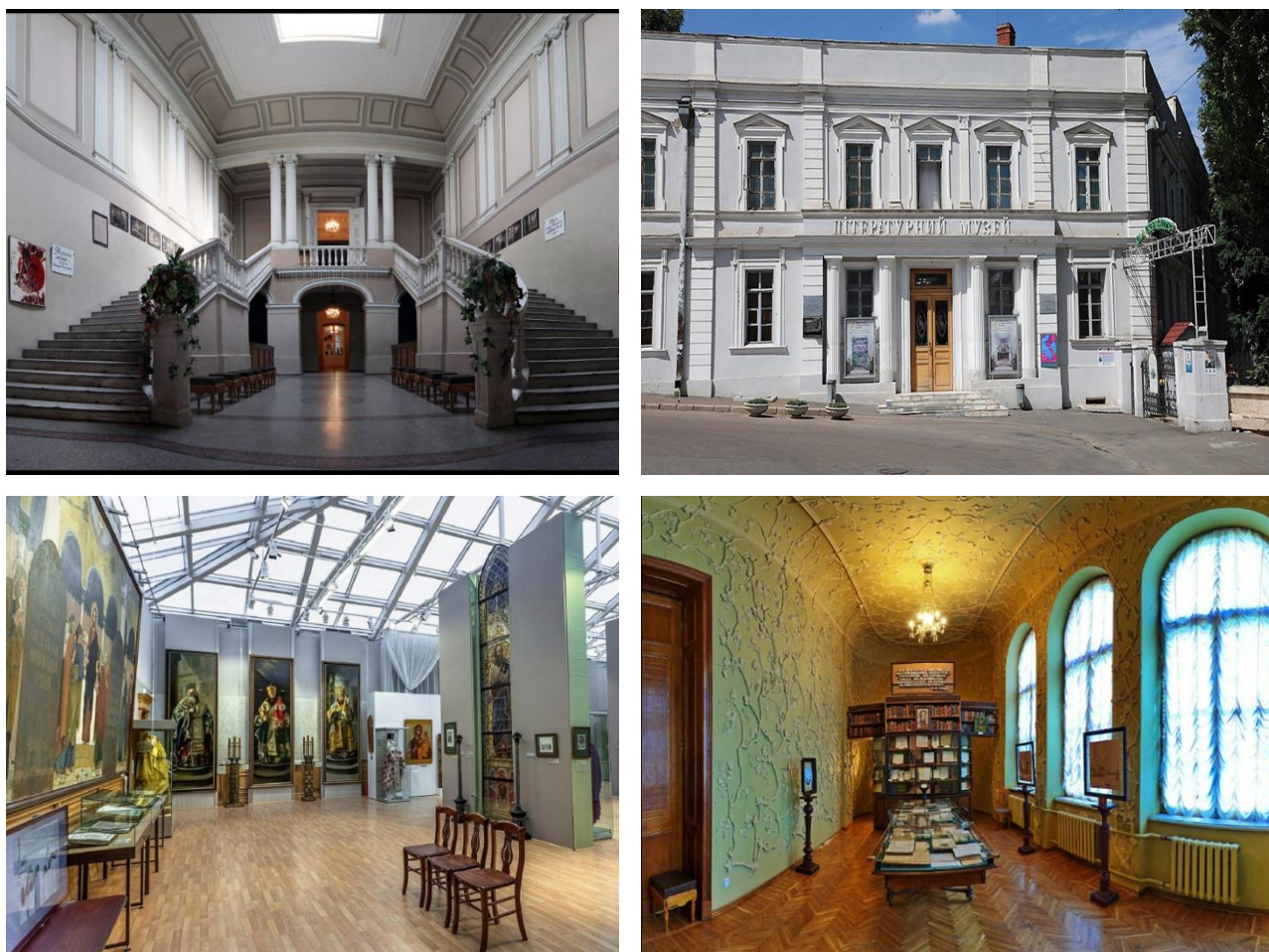

Рис.3.11. Одеський літературний музей [47]

Одеський літературний музей було засновано згідно з постановою Ради Міністрів України у 1977 році. Для розміщення музею обрали палац князів Гагаріних — архітектурну пам'ятку, спроектовану архітектором Людвігом Оттоном. Ініціатором створення музею та його першим директором став письменник і бібліофіл Микита Олексійович Бригін. Важливою особливістю заснування музею було те, що він створювався з

нуля: паралельно з ремонтними роботами в будівлі відбувалося формування фондів, налагоджувалися зв'язки з письменниками та їхніми нащадками, розроблялася структура, писався тематико-експозиційний план, і велась активна робота над створенням самої експозиції [47].

Унікальна експозиція музею займає 21 зал, розміщений в анфіладі другого поверху та в чотирьох залах першого. Вона поєднує в собі три традиційні для літературних музеїв напрямки: меморіальну частину, експозицію, присвячену книзі та одеському друкарству, а також розповідь про розвиток літературного процесу в Одесі й про літературу, що народжувалась у цьому місті [47].

Кожен зал музею, крім власне експонатів – книг, рукописів, журналів, особистих речей письменників, предметів побуту, письмового приладдя епохи – дає характеристику одного-двох десятиліть XIX – XX сторіч. Кожен із залів оригінальний, але при цьому органічно пов'язаний з попереднім і наступним [47]. У музеї проводяться екскурсії для організованих груп відвідувачів та екскурсії для індивідуальних відвідувачів.

Музей пропонує такі екскурсії: «Літературна Одеса XIX століття», «Літературна Одеса XX століття», «Літературно-історичний вояж» дитяча адаптована екскурсія, Екскурсія Садам скульптур, Т.Г. Шевченко - зв'язки з Одесою, Леся Українка в Одесі [48].

Окрім екскурсій у музеї також проходять літературні виставки та літературні вечори.

Рис.3.12. Національний музей літератури України [49]

Національний музей літератури України — один із найвідоміших загальнодержавних музеїв та провідний заклад серед установ літературного й літературно-меморіального спрямування. Він розташований у самому серці Києва, в історичній будівлі — колишньому головному корпусі Колегії Павла Галагана, який є пам'яткою архітектури та історії кінця XIX століття. Цю споруду було зведено у 1871 році за проєктом архітектора О. Я. Шілле в стилі пізнього класицизму [50].

В музеї представлено широкий набір документальних матеріалів, які висвітлюють історію Колегії, зокрема листи, нотатки та дарчі записи. Відвідувачі також мають змогу ознайомитись з оригінальними документами, які зберігаються в Центральному державному історичному архіві України та Інституті рукопису ЦНБ ім. В. Вернадського. [50].

Фонд музею налічує понад 85 тисяч експонатів. Серед них друки XVII–XVIII століття, прижиттєві видання творів Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, Миколи Костомарова, Івана Франка, Михайла Драгоманова, рукописи Лесі Українки, Михайла Старицького, Павла Тичини, Максима Рильського, Василя Симоненка, особисті речі Панаса Мирного, Івана Нечуя-Левицького, Григорія Косинки, Олеся Гончара, Івана Багряного, Уласа Самчука та інші різні цікаві експонати [49].

Одним із найгарніших та найголовніших місць музею є бібліотека Колегії Павла Галагана, яку збережено майже в первісному вигляді.

Розміщена там експозиція розповідає історію колегії. У 1885–1886 роках у цій бібліотеці працював сам Іван Франко. Також у музеї є експозиція присвячена церкві Святого Павла, яка діяла там раніше. У травні 1886 року в цій церкві Іван Франко вінчався з Ольгою Хоружинською [51].

Наразі екскурсій у музеї не проходить, але можна самостійно його відвідати у будь-який день окрім неділі. Також, в мережі доступний віртуальний тур по музею.

Шевченко-тур: Канів, Моринці, Шевченково, Будище. Туристи можуть вирушити на батьківщину Т.Г.Шевченка. Народився Тарас Шевченко у селі Моринці, а його дитинство пройшло у селі Шевченкове. Саме ці землі поет неодноразово описував у своїх творах. У ході поїздки туристи побувають на Батьківщині Кобзаря та дізнаються більше про життєвий шлях видатного українського поета [52].

Також туристи зможуть побувати у відомому містечку Канев, та національний заповідник Тарасова гора, де похован сам поет.

Вирушає група з Дніпра, а сам тур проходить протягом двох днів. Тур проводить компанія «Риба Турист».

Вечори на хуторі біля Диканьки. Ще один тур від «Риба Турист» пов'язан вже із творчістю Миколи Гоголя. Цей тур проходить протягом дня.

Компанія запрошує туристів на Полтавщину в Диканьку, про яку саме пише письменник. На відвідувачів чекає цікавий вечір на колоритному хуторі Проні, смачна українська кухня, самобутні традиції. А також театральна вистава з героями «Вечорів на хуторі біля Диканьки».

Під час оглядової екскурсії по Полтаві можна буде побачите колоритний пам'ятник галушці, побувати на Івановій горі і Круглій площі, дізнатися, чому саме Полтаву називають «духовною столицею» України [53].

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІТЕРАТУРНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

4.1. Перспективи та розвиток інноваційних видів туризму та літературного туризму

Як вже зазначалось, туризм є важливим як для економіки країн, так й до культурного просвітництва людства. Традиційні види туризму існують вже багато століть, і досі користуються великою популярністю серед населення, нестандартні види туризму забезпечують реалізацію певного переліку задач.

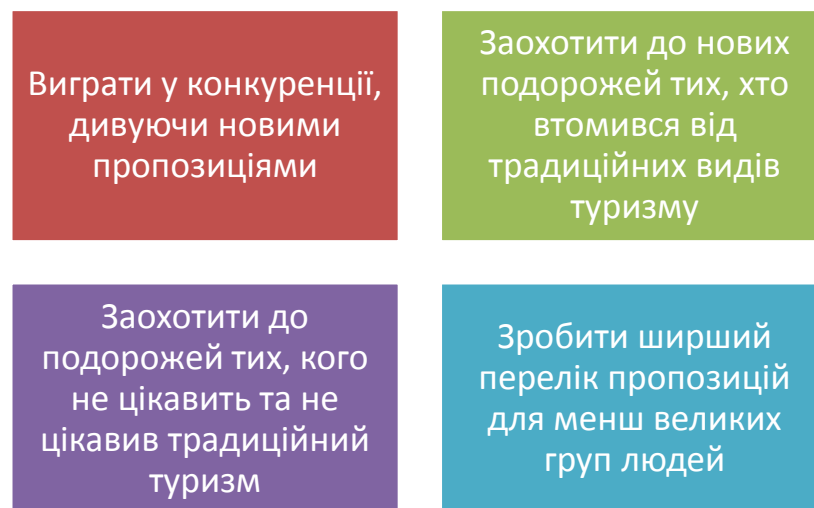

Рис. 4.1. Завдання інноваційного туризму
(побудовано автором)

Але все це приводить до однієї мети – отримати більше туристів, заохочуючи більше груп та надаючи великий перелік послуг. Тому, зараз інноваційні види туризму мають великий потенціал та перспективи розвитку. Найбільш очевидна спільність літератури і туризму полягає у тому, що вони є способами пізнання культурної спадщини. Провідна роль літератури у розвитку культури незаперечна, адже саме в ній втілено найцінніший досвід, накопичений людством протягом віків [19].

До того ж, література, насправді, охоплює багато верств населення, які відрізняються як за інтересами, так і за віком. Тобто, розвиток

літературного туризму дозволяє заохотити людей будь-якої вікової категорії, соціального статусу, тощо. Як поціновувачів *yang-adult* літератури, так й тих, хто любить класичні твори. Велика кількість літературних жанрів та авторів формує велику групу людей, зацікавлених у них, та зацікавлених у літературному туризмі. Також поширення цифрових медіа та соціальних мереж суттєво впливає на літературний туризм, підвищуючи доступність та обізнаність.

Ще одним важливим моментом є те, що літературний туризм можна адаптувати під онлайн формат. Це можуть бути як онлайн тури так і екскурсії, спільні читання, обговорення книжок та онлайн свята. Це також можна віднести до подієвого виду інноваційного туризму. Щоб проілюструвати потенціал літературного туризму, розглянемо приклад країни, де він найбільш розповсюджений.

У Великій Британії вже надані давні і успішні приклади літературного туризму. Дослідження VisitEngland показало, що 21% поїздок до Великобританії були пов'язані з літературою в Лондоні через його відомі зв'язки з Шекспіром, Чарльзом Діккенсом, Гарі Поттером, Шерлоком Голмсом та багатьма іншими [21]. Театр «Глобус» Шекспіра, безперечно, найвідоміша літературна пам'ятка Лондона, приймає понад 1,25 мільйони відвідувачів на рік. Тисячі гостей на вулицях Лондона також приваблює Бейкер-стріт 221b, відома як вигаданий будинок Шерлока Голмса, там також знаходиться Музей Шерлока Голмса [22]. Ці результати засновані в основному на багатій літературній спадщині країни. Звісно, спадщина України дещо менша, але вона дуже колоритна, тому також дає свої шанси на успіх у впровадженні літературного туризму в країні.

В Україні літературний туризм починає поступово розвиватись. Й у подальшому має досить великий потенціал через зростання попиту на книги, що спричинила нова хвиля розвитку книжкового діла в країні починаючи з 2022 року. Таке зростання галузі, активізація видавництва, та акцентування уваги на літературних заходах спричинила зміни у ринку.

Так як після повномасштабного вторгнення ввозити в країну книги мовою та видавництв країни агресора стало заборонено й ще жорсткіше, ніж після 2014-го року. Так виник попит на вітчизняну книжкову продукцію, та це стрімко підхопили пов'язані із книгами та літературою організації. Після занепаду, яке спричинило вторгнення, друкування та продаж книжок почали знову зростати.

Упродовж 2023 року до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції внесені 302 суб'єкти видавничої справи. З них 270 — нові, а 32 — переоформили свідоцтва. Розглянемо звіт Українського інституту книги та YouControl в якому можна побачити виторг за останні три роки та тиражі від видавництв.

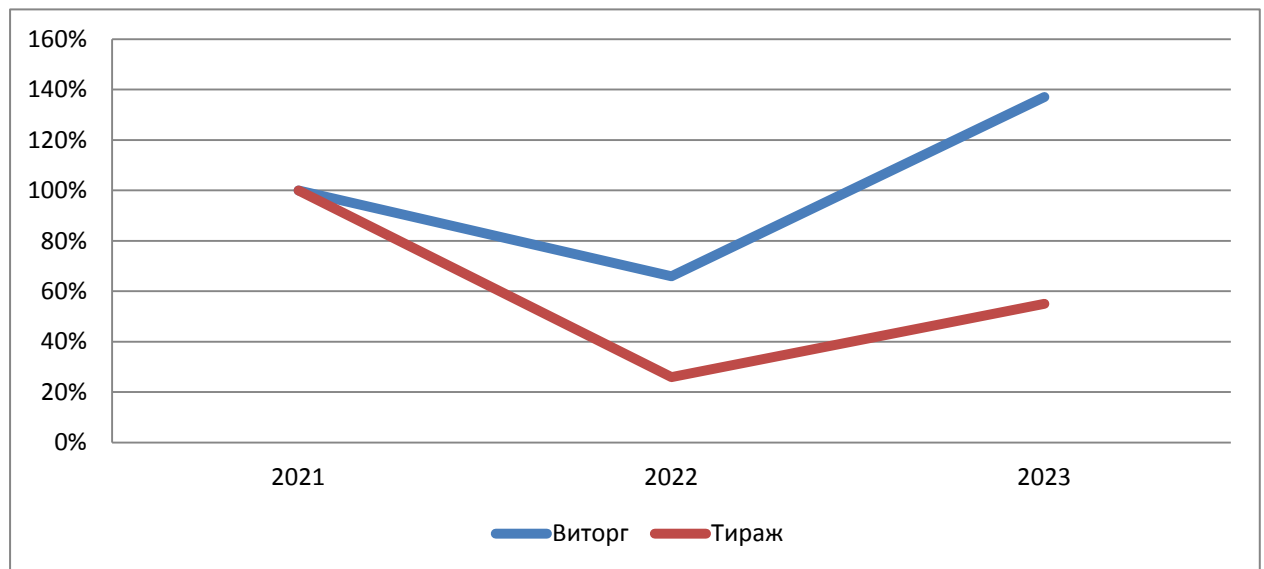

Рис. 4.2. Тираж книг та витрати на них у 2021-2023 рр. в Україні (побудовано автором за даними [24])

Для порівняння, загально у 2022 році суб'єктів видавничої справи було лише 152. Також на 73% збільшилася кількість друкованої продукції та на 203% — кількість тиражів. [23]

Загалом видавці у 2023 році вдвічі покращили свій виторг (річний дохід від реалізації продукції) проти неуспішного 2022 року і перевищили

показники довоєнного 2021 року більш як на третину. Разом із цим, тиражі виданих в 2023 році книжок складають лише 55% від випуску 2021 року (за даними Книжкової палати України). Отже, збільшення виторгу значною мірою можна пояснити зростанням цін на книжки.

За підсумками I кварталу 2024 триває успішний поступ великих видавців: 19 з 22 мають фінансове зростання порівняно з I кварталом 2023 року. У топ-5 за підсумками I кварталу такі видавці: Клуб сімейного дозвілля, Видавництво Старого Лева, Наш формат, Ранок, Видавничий дім “Освіта” [96].

4.2 . Вплив війни на видавничу справу та літературний туризм

Українське книговидання зараз переживає підйом. Попри війну, автори продовжують творити, а видавництва активно працюють над випуском нових видань. Повномасштабне вторгнення лише підсилило цю діяльність. Особливо після того, як Президент підписав закон, ухвалений ще торік, що забороняє імпортувати і поширення російських та російськомовних видань. Після короткої паузи, викликаній шоком перших днів війни, письменники та видавці повернулися до роботи: випускають нові книжки, перевидують українську класику, перекладають зарубіжні твори. І все це — на тлі помітного зростання попиту на книжки українською мовою. Роман Коник, заступник директора з виробничих питань у «Видавництві Старого Лева», згадує, що у перші дні повномасштабної війни друкарні повністю зупинили роботу — припинилося як виготовлення, так і відвантаження книжкової продукції. За його словами, у той період було небезпечно не лише друкувати, а й транспортувати книжки. Видавництва «Віват» і «Фоліо» з початком вторгнення втратили не лише офіси й частину працівників, які були змушені евакуюватися, але й власні друкарські потужності [94].

Але, окрім зростання попиту, галузь зіткнулась і з проблемами у наслідок воєнних дій. Так, через відключення світла не можуть працювати друкарні, через що тиражі книг іноді дуже затримуються. А друкарня «Фактор друк» що у Харкові, у якій також друкуються видавництва КСД Віват, Ранок, взагалі попала під обстріл 23-го травня 2024 року. Так, у результаті обстрілу не тільки було знищено великі накладі книг, приміщення, а й загинули працівники друкарні, які просто, у черговий раз, виконували свою роботу.

Рис. 4.3. Наслідки обстрілу по друкарні Фактор Друк [25]

Постійні ракетні удари по Харкову серйозно позначилися на діяльності місцевих видавництв: через обстріли та перебої з електропостачанням спостерігаються значні затримки у друці, зростає вартість виробництва книжок і, відповідно, підвищується їх роздрібна ціна. Про це Читомо повідомили керівники харківських видавництв [92].

Після обстрілу друкарні "Фактор-друк" у Харкові в четвер 23 травня було знищено понад 50 тисяч книг, постраждали як мінімум три видавництва: "Віват", "Клуб сімейного дозвілля" ("КСД") та "Ранок".

Також, окрім обстрілів, на видавання книг дуже вплинули тривалі блекнути, що виникали через обстріли електроенергії та її нестачі в країні. Антон Мартинов, директор видавництва «Лабораторія», розповідає, що особливо складною ситуація стала восени, під час блекаутів: «Через

обстріли Київ часто залишався без світла — саме тоді друк зазнавав найбільших затримок» [93].

Окрім цього, видавнича справа втрачає через війну людей. Працівники та письменники йдуть на фронт, захищають державу, та, іноді, вже не повертаються.

Так до Збройних Сил України вступили працівники видавництва «Пломінь», усі автори видавництва «ДПА», а також видавці Олександр Андрієвський («Стилет і стилос»), Олександр Кириченко («Наш формат»), Дмитро Савченко («Залізний тато»), Влад Сорд («Дім химер»), Олексій Бешуля («Пропала грамота»). Серед письменників, які стали до зброї, — Артем Чапай, Артем Чех, Валерій Маркус, Саша Буль, Віталій Запека, Олександр Михед та інші. Також багато представників літературної спільноти активно займаються волонтерством, наприклад, письменник Андрій Любка, який організував закупівлю понад 50 авто для військових, а також письменниці Тамара Горіха Зерня, Вікторія Амеліна та інші. З 24 лютого загинули безліч письменників та письменниць, серед них Надія Агафонова, Гліб Бабіч, Олександр Бережний, Сергій Буров, Сергій Заїковський, Юрій Руф, Сергій Скальд, Наталія Харакоз, видавець Микола Кравченко та інші [95].

Ще одним з наслідків війни можна назвати знаходження авторами нових тем для книг. Війна та події в Україні надихнули письменників на написання як історичних книг, нонфіку, так й художніх творів, заснованих на подіях в країні.

Так за останній час вийшли такі книжки, пов'язані з війною як: «Чорнобильська рулетка. Війна в ядерній зоні» та «Російсько-українська війна: повернення історії» Сергія Плохія, видавництво КСД; «Моя війна» Валерія Залужного, видавництво Вавилонська бібліотека; «Потяг прибуває за розкладом. Історії людей і залізниці» Марічки Паплаускайте, видавництво Лабораторія; «Я тебе... Війна» Христини Біляковської та Вікторії Середи, видавництво Віват, «Мрія» Євгена Положія, видавництво

Віват; та дуже багато інших. Письменники освітлюють події, різні галузі під час війни, наслідки, життя та почуття українців, розбирають передумови. Окрім книг, що повністю присвячені війні в Україні, ця тема також часто трапляється в інших книгах українських авторів, більш фоново. Можна зробити висновки, що попри великі складнощі, що принесла війна у видавничу справу, книговидавництва в Україні все рівно розвивається та навіть робить більші успіхи, ніж у довоєнні часи. Так й зацікавлених у літературі стає все більше, а це значить, що шанувальники літератури будуть потребувати цікавих літературних заходів, подій, бібліотек та книжкових, що дуже позитивно впливає на літературний туризм та робить його актуальним у наші часи та перспективним.

4.3. Проблеми та перспективи розвитку літературного туризму в Україні. SWOT-аналіз

До початку повномасштабного вторгнення туризм був однією з найдинамічніших галузей економіки України, сприяючи зростанню суміжних сфер, забезпечуючи надходження іноземної валюти та створюючи нові робочі місця. Україна володіє всіма необхідними історичними, географічними, природними, соціально-демографічними й економічними умовами для успішного розвитку внутрішнього та в'їзного туризму.

Однак, саме після вторгнення, не дивлячись на всі складності, література та книги в Україні почали знову набирати популярності.

Літературний туризм не є відомим та розповсюдженим видом туризму, але, дивлячись на спадщину, що має Україна, на універсальність літератури, на відновлення літературної галузі країни, можна сказати, що цей напрямок має свій потенціал й на нього варто звернути увагу, варто його розвивати. Непопулярність літературного туризму – це наслідок дефіциту уваги до літератури, літературної спадщини країни, її

літературних культурних та історичних об'єктів та до зацікавлення населення літературою.

На основі проведенного дослідження було виконано SWOT-аналіз літературного туризму в Україні, завдяки якому можна детальніше побачити сильні та слабкі сторони такого напрямку розвитку туризму (табл. 4.1).

Таблиця 4.1.

SWOT-аналіз літературного туризму в Україні
(Побудовано автором)

(S) Сильні сторони	(W) Слабкі сторони
Зростання попиту на книги українською Підвищення активності діяльності видавництв Популяризація літератури, книжок, тематичних заходів Значна та колоритна літературна спадщина Велика кількість культурних та історичних літературних об'єктів (музеї, будинки письменників, пам'ятники) Великий вибір різноманітних літературних дестинацій Охоплення різних вікових категорій та людей з різними смаками у літературі	Низький рівень популярності літературного туризму саме як виду туризму Невелика кількість офіційних літературних турів та стежок для них Незначна кількість фахівців для проведення саме літературних турів Сконцентрованість літературних фестивалів та заходів у декількох регіонах країни Непопулярність теми літератури у туристичній діяльності
(O) Загрози	(T) Можливості
Військові дії на території країни та політична нестабільність Складна конкуренція з більш популярними та розвиненими видами туризму Непопулярність української літературної спадщини в інших країнах через відсутність перекладів Низька підготовленість для прийняття іноземних туристів на літературні тури Занедбаний стан деяких літературних об'єктів Диференційований розвиток літературної інфраструктури в різних регіонах країни	Подальший розвиток та популяризація літератури, літературних заходів, відвідування та обізнаність про літературні пам'ятки України Потенціал для поєднання з освітнім туризмом Розвиток внутрішнього туризму Використанні цифрових технологій Залучення різних вікових категорій Розвиток подієвої складової літературного туризму Розширення обізнаності суспільства щодо літературної спадщини країни Популяризація читання серед різних верств населення Створення додаткових робочих місць для літературних гідів, знавців, авторів

За результатами SWOT-аналізу можна зробити висновки, що в Україні є потенціал у активному розвитку літературного туризму, завдяки колоритній літературній спадщині країни, новій хвилі популярності літератури, універсальності літератури та місць для проведення літературних екскурсій, турів або прокладання літературних стежок. Різноманітність тем, що підіймаються у літературі, різноманітність жанрів сприяють тому, що на кожну вікову групу найдуться цікаві книжки. Тому, літературний туризм, як й література, охоплюють різні вікові категорії, що є великим плюсом для туризму. Прикладом такої універсальності може бути фестиваль Книжкова країна. Його відвідують й діти з батьками, й молодь, й дорослі, й літні люди. Це все через універсальність подій, що відбувались на фестивалі: були спільні читання дитячих книг, обговорення сучасних любовних романів та фентезі, філософські зустрічі, вечори поезії. Навіть не читаючі люди приходили та приходять на цей фестиваль, бо присутні події, що охоплюють декілька галузей окрім літератури, підіймають різні цікаві теми. Окрім цього, літературний туризм має багато різних дестинацій. Можна відвідувати культурні й історичні місця, пов'язані з авторами та літературою, бібліотеки, книжкові магазини, зібрання клубів, фестивалів, навіть кафе та інші незвичні місця.

Літературний туризм також несе в собі важливі освітню та краєзнавчу функцію, що позитивно вплине як на внутрішнього споживача, так і на сприйняття іноземцями України та її літературної спадщини. Розширення знань про українську літературу та розвиток літературного туризму позитивно вплинуть на внутрішній туризм, що зараз набуває популярності.

Окрім цього, літературний туризм, його розвиток, розвиток взагалі книжкової справи позитивно вплине на економічний стан країни. Та може використовуватись для фінансової допомоги благодійним фондам. До того ж, розвиток літератури та літературного туризму буде сприяти створенню додаткових робочих місць. Як серед фахівців, що будуть проводити

літературні екскурсії та тури. Так й серед авторів, бо разом із зацікавленістю українською літературою зростає ринок книг українських авторів.

Однак, через неухважність до літератури та літературного туризму існують й загрози для нього. Неухважність, перш за все, обумовлена конкуренцією з більш відомими видами туризму. Звісно, літературний туризм не зрівняється по розмірам та популярності з, наприклад, природним туризмом. Але, на те літературний туризм й розглядається як інноваційний вид туризму. Й якщо приділити йому увагу, то можна отримати дуже гарні результати та виключити деякі з загроз. Наприклад, виправити стан культурних літературних об'єктів, виправити ситуацію з нерівномірною концентрацією літературних об'єктів та подій по регіонах країни. Також, можна зайнятись підготовкою спеціальних фахівців для проведення літературних турів та екскурсій. Це позитивно вплине як на кількість турів, так й на створення нових робочих місць.

Не дивлячись на це, головною проблемою як літературного туризму, так й туризму в цілому, залишається війна та складні політичні відносини та положення країни. Ще однією з проблем є непопулярність української літератури в інших країнах світу. Це зумовлено тим, що українські твори майже не перекладались на інші мови. Але вирішити цю проблему можна або зосередженням на внутрішньому туризмі. Або більш складним шляхом освітлення української літератури у віті зараз, створенням перекладів, розповсюдженням знань про спадщину. Наразі це стає більш реалістичним через те, що про Україну дізналась велика кількість країн та людей. Та вони зацікавлені у вивченні ситуації в Україні, її історії, культурної спадщини та, літератури. Літературний туризм має багато сильних сторін, можливостей для розвитку й великий потенціал. А більшість слабких сторін та проблем пов'язані із відсутністю уваги до його розвитку з боку держави. Якщо зайнятись розвитком літературного туризму, то можна отримати не тільки багато позитивних наслідків для суспільства, а ще й вирішити загрози.

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження можливостей впровадження інноваційних видів туризму та літературного туризму в Україні всі поставлені завдання були вирішено та було отримано наступні результати:

1. Дослідження поняттєво-теормінологічного апарату показало, що інновації в туризмі мають багато визначень та класифікацій. Так само, як й види інноваційного туризму мають різні класифікації. Літературний туризм можна віднести відразу до декількох видів інноваційного туризму. На основі цього було виділено мотиви та причини появи інновацій в туристській діяльності, класифікація інновацій у туризмі за об'єктом застосування, інноваційні види туризму та побудовано відповідні схеми.

2. Основні дослідження інновацій у туризмі належать вченим, що розглядають економіку та стратегії ведення бізнесу, та іноді географам. Було побудовано таблицю з їх визначеннями інновацій у туризмі. Досліджена історія розвитку та започаткування туризму з літературною метою. Розглянуті перші літературні путівники та інші паперові видання пов'язані із зв'язком авторів та ландшафтів

3. Досліджено сучасний стан літературного туризму у світі. Можна коротко зробити висновок, що сьогодні літературний туризм стає центром систематичних досліджень і досліджень. В Європі та за її межами процвітає кількість публікацій про цю туристичну нішу, яка все більше присутня в пропозиціях туроператорів. Такі вирази, як «літературна подорож», «літературний маршрут» і «літературна прогулянка» зараз все частіше вживаються на туристичних веб-сторінках, у той час як літературна спадщина все більше цінується як промотор території та двигун відвідувань. Досліджені відомі бібліотеки, книжкові магазини, культурно історичні літературні місця, екскурсії та фестивалі різних країн світу як дестинації літературного туризму. Також досліджені інші приклади літературних дестинацій на прикладі міста Форкс та тематичних літературних кафе. Підкреслено актуальність літературного туризму у

сучасних умовах війни (а раніше, в умовах пандемії), у тому сенсі, що є пропозиції як для оффлайн заходів, так й для онлайн.

4. Розглянуті перспективи та особливості ведення літературного туризму в Україні, на основі літературної спадщини країни, дослідження актуальності читання серед українців, показників книгодрукування за останні роки. Визначено, що літературний туризм має багато переваг для введення його у країну, а також широку аудиторію та багато різних напрямків для турів, екскурсій, самостійного відвідування. Визначено, що Україна має великий потенціал у впровадженні літературного туризму, так як в країні є велика кількість цікавих об'єктів, пов'язаних із літературою, велика літературна база для проведення цікавих турів та екскурсій. Та є зацікавлена у літературі, та літературних подіях, подорожах аудиторія різної вікової категорії. Проаналізовано вплив війни на книгодрукарську справу. Розглянуто як позитивні тенденції, як популяризація книг українських видавництв, авторів, у ході чого збільшилась кількість друкування, продажу книжок та їх асортимент. Так й негативний вплив війни на прикладі обстрілу Фактор друк. Розглянуть інтерв'ю засновників видавництв, про стан книгодрукарського діла після початку повномасштабного вторгнення. На основі проведенного дослідження було створено SWOT-аналіз літературного туризму в Україні, завдяки якому можна детальніше побачити сильні та слабкі сторони такого напрямку розвитку туризму. Аналіз було детально проаналізовано, доказано цікавість напрямку, актуальність, важливість та перспективність впровадження літературного туризму в Україні. Були визначені слабкі сторони літературного туризму в Україні та основні загрози й запропоновано їх вирішення.

5. Розглянуті та визначені головні DESTИНАЦІЇ літературного туризму в Україні на прикладі відомих бібліотек, книгарень, фестивалів та літературних музеїв. Проаналізовано їх особливості, розгляне ні події, що вони представляють. Проаналізовано хто та де в Україні проводить

літературні тури. Виявлено, що офіційних тур агенцій, що проводять такі тури, небагато, але вони є. В основному, літературні тури проводяться незалежними від організацій любителями літератури.

СПИСОК ВИКОРОСТАНИХ ДЖЕРЕЛ (поки не оформлено)

1. Основні передумови розвитку туризму в світі. Мельник О.В ., 2005 р. Національний університет “Львівська політехніка”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/2eeb9f5c-b7a9-4f6c-a404-231b43bf3d26/content>
2. Інновації в туризмі: основні теоретичні та практичні аспекти. І.А. Жукович 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
https://sofs.org.ua/wp-content/uploads/2019/08/NNZ_2017_2_6.pdf
3. Сутність поняття «Інновації в туризмі». Мерчанський Володимир. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://zenodo.org/records/7669213>
4. ORCID Connecting research and researchers. Bart van Ark [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://orcid.org/0000-0003-3131-2798>
5. Van Ark B., Broersma L., den Hertog P. Services Innovation, Performance and Policy // A Review, Synthesis Report in the Framework of the Structural Information Provision on Innovation in Services. DIALOGIC and Innovation studies. Utrecht University,
6. Pim den Hertog. Partner/senior research at Dialogic Innovation & Interaction [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://scholar.google.com/citations?user=MG0sDrcAAAAJ&hl=en>
7. Conceptualising Service Innovation and Service Innovation Patterns. Pim den Hertog 1999. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
https://www.researchgate.net/publication/215915602_Conceptualising_Service_Innovation_and_Service_Innovation_Patterns
8. Давидова О.Г. Особливості застосування інновацій у розвиток туристичної галузі України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. (Серія «Економіка»). 2015. № 7 (172). С. 65—69.
9. Новіков В.С. Інновации у туризмі: учб. посібник. 2007. 208 с
10. Гарбера О.Є. Основні теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності в туристичному господарстві України. Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 23. С. 29—31.
11. Маклашіна Л.Р. Роль інновацій в розвитку туризму. Креативна економіка. 2011. № 12 (60). С. 130—136.
12. Про інноваційну діяльність : Закону України від 05.12.2012 р. № 5460-VI. Ст. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

13. Інновації в туризмі України. Доценко М.С. Матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. «Сучасні тенденції розвитку туризму». Ч.ІІ. Миколаїв: ВП «МФ КНУКІМ», 2015. 145 с. С.31-34. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://tourlib.net/statti_ukr/docenko.htm

14. Харьковский Национальный Университет Городского Хозяйства им. А.Н. Бекетова. Класифікація інновацій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://studfile.net/preview/5592066/page:2/>

15. Особливості інновацій у туризмі. Чернікова В.І. Вісник ДІТБ. 2012. №16. С.89-94. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://tourlib.net/statti_ukr/chernikova.htm

16. Інноваційні види туризму. В. С. Ковешніков, О. С. Ліфіренко, Н. М. Стукальська. Національний університет харчових технологій, м. Київ. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/67143/mod_resource/content/1/%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%20%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B8%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83.pdf

17. Студентський вісник Національного Університету Водного Господарства Та Природокористування. Літературний туризм як перспективний напрямок культурно-пізнавального туризму на Рівненщині. Н. О. Вітрук. 2020р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://ep3.nuwm.edu.ua/20196/1/%D0%A1%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B2%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2%2814%292020_%D0%92%D1%96%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%20%D0%9D.%D0%9E.%20%281%29.pdf

18. Robinson M., Andersen H.Ch. Literature and tourism. - Cengage Learning EMEA, 2003. – 300 p.

19. Художня література і туризм як способи пізнання культурної спадщини. Ю.О. Полікарпова [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/819/1/22.%20%D0%A5%D0%A3%D0%94%D0%9E%D0%96%D0%9D%D0%AF%20%D0%9B%D0%86%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%A3%D0%A0%D0%90%20%D0%86%20%D0%A2%D0%A3%D0%A0%D0%98%D0%97%D0%9C.pdf>

20. Future Market Insights. Literary Tourism Market Outlook from 2024 to 2034 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.futuremarketinsights.com/reports/literary-tourism-sector-outlook>

21. Visit Britain. News, insights and resources for tourism and business events professionals [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.visitbritain.org/>

22. Interface Tourism. Literary tourism. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://interfacetourism.es/en/2023/06/29/literary-tourism/>

23. Kyivstar Business Hub. Український книжковий ринок продовжує зростати: видавництва, ритейл, тренди. Сухорукова Ганна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://hub.kyivstar.ua/articles/ukrayinskij-knizhkovij-rinok-prodovzhuye-zrostaty-vidavnicztva-ritejl-trendi>

24. Звіт про фінансові показники українських видавців 2021-2024 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://drive.google.com/file/d/1PE2bk3v5X8HmANcFuIEAayuOgDRd2dqL/view>

25. Суспільне Харків. Збитки у шість мільйонів євро, вбиті на робочому місці працівники: коли відновиться розбита С-300 друкарня в Харкові. Єлизавета Меньшикова, Валерія Ємець. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://suspilne.media/kharkiv/753547-zbitki-u-sist-mln-evro-vbiti-na-robocomu-misci-pracivniki-koli-vidnovitsa-rozbita-raketami-rf-drukarna-v-harkovi/>

26. Верховна Рада України. Закон України Про інноваційну діяльність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

27. UA-Travels. Про проект та авторів UA-Travels. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://ua-travels.in.ua/kontakt-ua-travels/>

28. Харківська Державна Наукова Бібліотека Імені В.Г.Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://history.korolenko.kharkov.com/>

29. Харківська Державна Наукова Бібліотека Імені В.Г.Короленка. Творча зустріч у Територіальному Центрі Слобідського Району М. Харкова 2024 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://library.korolenko.kharkov.com/135-rokiv-vid-dnja-narodzhennja-ostapa-vyshni/>

30. Харківська Державна Наукова Бібліотека Імені В.Г.Короленка. Зустріч з Анною Гін та Презентація її книги «Як Ти Там?» В Покотилівській Дитячій Бібліотеці [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://library.korolenko.kharkov.com/zustrich-z-annoj-hin-ta-prezentatsija-ii-knyhy-jak-ty-tam-v-pokotylivskij-dytjachij-bibliotetsi/>

31. Харківська Державна Наукова Бібліотека Імені В.Г.Короленка. Перший Український Бестселер. Подорож Сторінками “Енеїди” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://library.korolenko.kharkov.com/pershyj-ukrainskyj-bestseller-podorozh-storinkamy-eneidy/>

32. Харківська Державна Наукова Бібліотека Імені В.Г.Короленка. Майстер образу — Василь Ганоцький. Онлайн-зустріч, присвячена творчості Народного художника України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://library.korolenko.kharkov.com/majster-obrazu-vasyl-hanotskyj/>

33. Харківська Державна Наукова Бібліотека Імені В.Г.Короленка. Віртуальні виставки [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://history.korolenko.kharkov.com/virtualni-vystavky/>

34. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://nlu.org.ua/article.php?id=33>

35. Книгарня-кав'ярня "СЕНС". Про нас. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://sens.in.ua/pro-nas/>

36. Культура читання і мистецтво книговидання. «Сенс на Хрещатику»: які книжки придбали перші відвідувачі книгарні [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://chytomo.com/sens-na-khreshchatyku-iaki-knyzhky-prydbaly-pershi-vidviduvachi-knyharni/>

37. Книгарня-кав'ярня "СЕНС". Книжкові події в Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://sens.in.ua/podii/filter/page=2/>

38. ТиКиїв. Книгарня "Старого Лева" закривається: киян запрошують на прощальну вечірку. Тетяна Трифонова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://tykyiv.com/news/knigarnia-starogo-leva-zakrivaietsia-kiian-zaproshuiut-na-proshchalnu-vechirku/>

39. ВІЛЕДЖ. Перша книгарня-кав'ярня Vivat у Києві на Подолі [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.village.com.ua/village/city/city-news/331287-persha-knigarnya-vivat-na-podoli>

40. Офіційний сайт КСД. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://bookclub.ua/>

41. Офіційний сайт. Книжковий Арсенал. 2024 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://book.artarsenal.in.ua/festyval-2024/>

42. Сторінка на Фейсбук Kyivbookfest (Книжковий Фестиваль). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/kyivbookfest/>

43. Вечірній Київ. За книжками та думками: у столиці проходить Kyiv Book Fest. Марія Катаєва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/102483/>

44. Офіційний сайт. KyivBookFest. 2024 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://kbf.org.ua/>

45. Твоє Місто. Репортаж COFFEE, BOOKS & VINTAGE. 2024 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://tvoemisto.tv/news/tse_pro_lyudey_reportazh_z_festyvalyu_coffee_books_vintage_u_lvovi_155696.html <https://coffee.fest.lviv.ua/>

46. Суспільне Культура. Другу "Книжкову країну" відвідало понад 73 000 гостей, які купили 86 500 книжок: результати другого фестивалю. Поліна Горлач. 2024 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://suspilne.media/culture/848515-drugu-knizkovu-krainu-vidvidalo-ponad-73-000-gostej-aki-kupili-86-500-knizok-rezultati-drugogo-festivalu/>

47. Одеський літературний музей. Історія. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://museum-literature.odessa.ua/museum/>

48. Одеський літературний музей. Екскурсії. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://museum-literature.odessa.ua/visitor/tours/>

49. Вандрівка. Національний музей літератури України (Київ). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://vandrivka.com.ua/natsionalnij-muzej-literaturi-ukrayini-kiyiv/>

50. Музейний Портал. Національний музей літератури України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://museum-portal.com/ua/muzeyi/108_nacionalniy-muzey-literaturi-ukrayini

51. Офіційний сайт книгарні Vivat [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://vivat.com.ua/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiAvP-6BhDyARIsAJ3uv7ZSyxTMj_ryB-BV-be7e6tcg46P6r66FEUvHmBH5ia-otMcrT_oHLMaAhF3EALw_wcB

52. Риба Турист. Шевченко-тур: Канів, Моринці, Шевченково, Будище. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://visitdnipro.com/tury-po-ukraine/shevchenko-tur-kaniv-budyshche-moryntsi-shevchenkove/>

53. Риба Турист. Вечори на хуторі біля Диканьки [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://visitdnipro.com/tury-po-ukraine/vechori-na-hutori-bliz-dikanki/>

54. Robinson M., Andersen H.Ch. Literature and tourism. - Cengage Learning EMEA, 2003. – 300 p

55. Видавництво Старого Лева. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://starylev.com.ua/?srsltid=AfmBOoqz9AMni4q1eJEUvxeO4dgyTax9Rw7rxijjS9I1JYLdeTj1n2qq>

56. Київ від минулого до майбутнього. Київський театр оперети. Історія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://kyivpastfuture.com.ua/kyivskyj-teatr-operety-istoriia/>

57. Croy, W. G. (2012). Literary Tourism. In *Tourism: The Key Concepts* (pp. 119-121). Routledge.

58. Università per Stranieri di Perugia. LITERARY TOURISM. Giovanni Capecchi [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.unistrapg.it/en/literary-tourism>

59. The Early Modern Invention of Literary Tourism: Petrarch's Houses in France and Italy (2008) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/5711559/The_Early_Modern_Invention_of_Literary_Tourism_Petrarch_s_Houses_in_France_and_Italy_2008_

60. Capecchi, G. (2021-2022). Sulle orme dei poeti. Letteratura, turismo e promozione del territorio. Pàtron. In the poets' footsteps. Literature, tourism, and regional promotion. Brill.

61. Marengo M. (2022). Geografia e letteratura. Piccolo manuale d'uso. Pàtron. Persi P. & Dai Pra' E. (2001). "L'Aiuola che ci fa...". Una geografia per i Parchi Letterari. Università degli Studi di Urbino.

62. Homes and Haunts of the Most Eminent British Poets: The Early Poets [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.amazon.com/Homes-Haunts-Eminent-British-Poets/dp/1331180813>

63. Homes and Haunts of the Most Eminent British Poets. William Howitt [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.abebooks.com/first-edition/Homes-Haunts-Eminent-British-Poets-William/31130591465/bd>

64. GUIDE LITTERAIRE DE LA FRANCE TOME 1. COLLECTIF. Published by HACHETTE, 1963 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.abebooks.com/GUIDE-LITTERAIRE-FRANCE-TOME-1-COLLECTIF/9878110284/bd>

65. Baleiro, R., Viegas, M. & Faria D. (2022). Contribute to the profile of the Brazilian literary tourist: experience and motivation. *Anais Brasileiros de Estudos*

Turísticos, 12(1) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6643908>

66. Pocock, D.C.D. (Ed.) (1981). Humanistic Geography and Literature. Essays on the Experience of Place. Croom Helm.

67. By India Outbound. Customised holidays market to grow 13 pc CAGR in 2022–2032, says Future Market Insights [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://indiaoutbound.info/market-analysis/customised-holidays-market-to-grow-13-pc-cagr-in-2022-2032-says-future-market-insights/>

68. By India Outbound. Literary tourism market to grow to USD 2.96 billion by 2032, says FMI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://indiaoutbound.info/trade-news/literary-tourism-market-to-grow-to-usd-2-96-billion-by-2032-says-fmi/>

69. The 19 Most Beautiful Libraries in the World. Katherine McLaughlin and Elizabeth Stamp [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.architecturaldigest.com/gallery/most-beautiful-libraries-in-the-world>

70. ARCH2O. 15 of the Most Unbelievably Beautiful Bookstore in the World [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.arch2o.com/unbelievably-beautiful-bookstores-world/>

71. Cathay for Business. Browse the most beautiful bookstores in the world. Riva Hiranand (2023) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.cathaypacific.com/cx/en_HK/inspiration/travel/worlds-most-beautiful-bookstores.html

72. Gentleman's Journal. The most beautiful bookstores in the world [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.thegentlemansjournal.com/article/most-beautiful-bookstores/>

73. Офіційний Фейсбук Tucson Festival of Books [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/tucsonfestivalofbooks/>

74. Condé Nast Traveler. The 9 Best Literary Festivals in the World, From Tucson to Jaipur. Abbie Kozolchuk (2024) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cntraveler.com/story/book-fairs-to-travel-for>

75. Офіційний сайт Tucson Festival of Books [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://tucsonfestivalofbooks.org/>

76. Southbank London. London Literature Festival 2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fsouthbank.london%2Fw>

hats-on%2Flondon-literature-festival&psig=AOvVaw1MJOvw13jX5MY5vKuF_5dH&ust=1744109021162000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CBgQjhxqFwoTCLChv8nexYwDFQAAAAAdAAAAABA3

77. Southbank Centre. Literature Festival 2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.southbankcentre.co.uk/events/london-literature-festival/>

78. Офіційний сайт Dublin City Council Bram Stoker Festival [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://bramstokerfestival.com/en/page/about/>

79. Офіційний сайт Louisa May Alcott Orchard House [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://louisamayalcott.org/>

80. Офіційний сайт Jane Austen's House [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fjaneaustens.house%2F&psig=AOvVaw1XccYGH6VPLYhXSjNA_IPy&ust=1744111379089000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CBgQjhxqFwoTCJiFzq3nxYwDFQAAAAAdAAAAABAE

81. Офіційний сайт No.1 Royal Crescent [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://no1royalcrescent.org.uk>

82. Prague Best Places. Franz Kafka Museum [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://praguebestplaces.com/franz-kafka-museum/>

83. Офіційний сайт Franz Kafka Museum [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://kafkamuseum.cz/home/>

84. Офіційний сайт Forks WA Rainiest Town In The Contiguous U.S. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://forkswa.com/twilight/online-shop/>

85. Fandom. Twilight. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Ftwilightsaga.fandom.com%2Fru%2Fwiki%2F%25D0%25A1%25D1%2583%25D0%25BC%25D0%25B5%25D1%2580%25D0%25BA%25D0%25B8&psig=AOvVaw3mnUuEZkGVEiD33oi7Sg9Z&ust=1745404664822000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAMQjB1qFwoTCKDfhpq564wDFQAAAAAdAAAAABAE>

86. Офіційний сайт Forks WA Rainiest Town In The Contiguous U.S. Forever Twilight in Forks Collection [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://forkswa.com/twilight/the-collection/>

87. Forks WA Rainiest Town In The Contiguous U.S. Forever Twilight in Forks Collection Електронна виставка [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://forkswa.com/wp-content/uploads/2022/11/Press-Kit-FTF-Collection.pdf>

88. Tripadvisor. Native to Twilight [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.tripadvisor.com/Attraction_Review-g58476-d8117516-Reviews-Native_to_Twilight-Forks_Clallam_County_Washington.html

89. Fandom. Mo Dao Sou Shi. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://modao-zushi.fandom.com/wiki/The_CHARA_Caf%C3%A9:_Mo_Dao_Sou_Shi

90. Google Maps. The CHARA Cafe [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.google.com/maps/place/THE%E3%82%AD%E3%83%A3%E3%83%A9CAF%C3%89+%E3%82%B0%E3%83%A9%E3%83%B3%E3%83%89%E3%82%B9%E3%82%B1%E3%83%BC%E3%83%97%E6%B1%A0%E8%A2%8B%E5%BA%97/@35.7308464,139.716278,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sCIHM0ogKEICAgIDz1bT9Bw!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Flh3.googleusercontent.com%2Fgpgs-cs-s%2FAB5caB8g7Z1IfTo0MMrieEKr4tkQdlX_DpdPlo1Yx0hYV4kHHNth0aHQRSAZGt-twACx24hhfRO3gHLfShfB_4W2hqsU31IHfHStdF7knbAHiFq4d2ZrnXgQlcY5FkCSVAoQrPG44Ze2%3Dw203-h270-k-no!7i4512!8i6016!4m17!1m9!3m8!1s0x60188dc6b3d5193b:0x725e1197f4565538!2zVEhF44Kt44Oj44OpQ0FGw4kg44Kw44Op44Oz44OJ44K544Kx44O844OX5rGg6KKL5bqX!8m2!3d35.7308464!4d139.716278!9m1!1b1!16s%2Fg%2F11sm6_p_q!3m6!1s0x60188dc6b3d5193b:0x725e1197f4565538!8m2!3d35.7308464!4d139.716278!10e5!16s%2Fg%2F11sm6_p_q?entry=ttu&g_ep=EgoyMDI1MDQxNi4xIKXMDSOJLDEwMjExNjQwSAFQA%3D%3D

91. Наш Київ. Заклади Києва в стилі Гаррі Поттера: меню, ціни та локації [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://nashkiev.ua/eat/zakladi-kieva-v-stili-garri-pottera-menyu-tsini-ta-lokatsii>

92. Чтимо. Постійні ракетні обстріли Харкова суттєво вплинули на роботу видавництва, що розташовані в місті: через обстріли й відсутність енергопостачання відбуваються значні затримки в друці, а також здорожчання собівартості друку й збільшення роздрібною ціни на книжки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://chytomo.com/iak-rosijski-obstrily-vplynuly-na-kharkivski-vydavnytstva/>

93. Українська Правда. У результаті обстрілу харківської друкарні знищено понад 50 тис книжок: постраждали як мінімум 3 видавництва [Електронний

ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://pravda.com.ua/news/2024/05/24/714182/>

94. Українська Правда. Недосвідчені працівники, блеаути і російські атаки: боротьба української книжки за друк [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/08/1/255679/>

95. Фонд Демократичні ініціативи. Видавництва й бібліотеки України під час війни: втрати, виклики, дерусифікація. Христина Семерин [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://dif.org.ua/article/vidavnitstva-y-biblioteki-ukraini-pid-chas-viyni-vtrati-vikliki-derusifikatsiya>

96. Український Інститут. Фінансові результати підприємств книжкової галузі 2021-2024 років: аналітика від УІКу [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://ubi.org.ua/uk/news/kategoriya-2/finansovi-rezultati-pidpri-mstv-knizhkovo-galuzi-2021-2024-rokiv-analitika-vid-uiku>

97. Stud File. Поняття дифузії інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://studfile.net/preview/9273808/page:7/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. А.1. Оформлення The CHARA Cafe під час колаборації з новелою. Одяг героїв новели та інструменти.

Рис. А.1. Оформлення The CHARA Cafe під час колаборації з новелою. Картина на стіні кафе.

Додаток Б

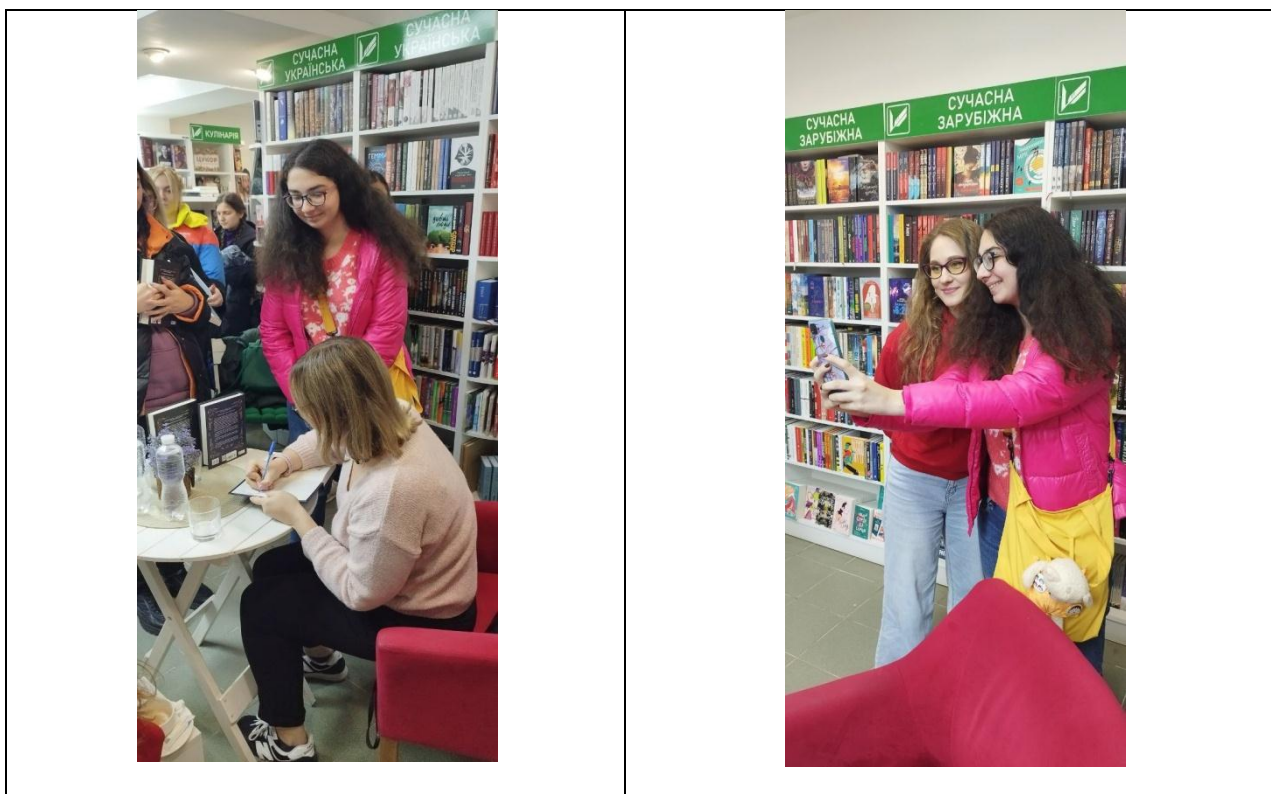

Рис. Б. 1. Презентації книг та автограф сесія у книгарні Vivat (Харків) Ірини Грабовської та Дар'ї Піскозуб

Рис. Б. 2. Презентації книг та автограф сесія у книгарні КСД (Одеса) із Марією Маргуліс та Людко Дашвар

Рис. Б. 3. Книжковий клуб «Книгозалежні» у Одесі. Обговорення книг «Дейзі Джонс...» та «Четверте Крило» при організації книжкових блогерок Анастасією та Александрою, видавництва АРТБУКС та КСД.